

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Lucie Keltnerová

Trestní odpovědnost právnických osob

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.
Katedra trestního práva
Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): [15. 11. 2019]

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 134 118 znaků včetně mezer.

V Českých Budějovicích dne 15. 11. 2019

.....
Lucie Keltnerová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc., za vedení mé diplomové práce, cenné rady, připomínky a vynaložený čas.

Obsah

Úvod.....	1
1. Koncepce delikttní odpovědnosti právnických osob.....	3
1.1 Prává trestní odpovědnost právnických osob.....	3
1.2 Nepravá trestní odpovědnost právnických osob.....	4
1.3 Jiné způsoby regulace.....	6
2. Vývoj a důvody pro a proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v České republice.....	8
2.1 Vývoj v České republice.....	8
2.2 Důvody pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob.....	14
2.2.1 Mezinárodní závazky a doporučení.....	14
2.2.2 Nárůst významu právnických osob spojený s rozvojem společnosti.....	15
2.2.3 Nemožnost postihu fyzických osob.....	16
2.2.4. Nastolení rovnováhy práv a povinností.....	17
2.2.5. Nedostatečná regulace mimotrestní odpovědnosti právnických osob.....	18
2.2.6 Nedostatečná propracovanost mimotrestních řízení.....	19
2.3 Důvody proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob.....	20
2.3.1 Právnická osoba je pouze právní fikcí.....	20
2.3.2 Právnické osoby nejsou způsobilé jednat.....	21
2.3.3 Právnické osoby nemohou jednat zaviněně.....	22
2.3.4 Trestní odpovědnost právnických osob zavádí kolektivní vinu.....	23
2.3.5. Nevhodnost trestněprávních sankcí pro právnické osoby a jejich neúčelnost.....	24
2.3.6 Trestní právo má být prostředek ultima ratio.....	24
2.3.7 Přetíženost trestních soudů.....	25
2.3.8 Dvojí postih fyzických osob.....	25

3. Charakteristika platné právní úpravy TOPO v České republice.....	27
3.1 Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a jeho systematika.....	27
3.2 Nové zásady.....	28
3.2.1 Zásada souběžné trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby.....	28
3.2.2 Zásada přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce.....	29
3.3 Působnost zákona.....	30
3.3.1 Místní působnost.....	30
3.3.2 Časová působnost.....	33
3.3.3 Osobní působnost.....	35
3.3.4. Věcná působnost.....	39
3.4. Přičitatelnost jednání a možnost právnické osoby „vyvinit se“.....	41
3.4.1 Přičitatelnost.....	42
3.4.2 Možnost právnické osoby „vyvinit se“.....	46
3. 5 Pachatel, spolupachatel a účastník.....	50
3. 6 Přechod trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby.....	52
3.7 Zánik trestní odpovědnosti právnické osoby.....	53
3.7.1 Účinná lítost.....	54
3.7.2 Promlčení trestní odpovědnosti.....	56
4. Zhodnocení platné úpravy a návrhy de lege ferenda.....	58
4.1 Způsob přijetí zákona.....	58
4.2 Rozsah kriminalizace.....	59
4.3 Možnost právnické osoby „vyvinit se“ podle § 8 odst. 5 ZTOPO.....	60
4.4 Přechod trestní odpovědnosti na právního nástupce.....	62
Závěr.....	65

Úvod

Trestní odpovědnost právnických osob je tématem, které je poměrně kontroverzní. Důkazem o tom je skutečnost, že již před přijetím zákona č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob (ZTOPO) se vedly rozsáhlé diskuse o tom, zda je vůbec potřeba deliktů odpovědnost právnických osob nějak upravovat, a pokud ano, jakým způsobem to má být provedeno. Poté, co bylo rozhodnuto, že se bude jednat o pravou trestní odpovědnost právnických osob, vedly se další diskuse o podobě konkrétní právní úpravy.

Ani poté, co byl ZTOPO v roce 2011 přijat, nedošlo k utichnutí zájmu o toto téma. Zákon byl podroben kritice a v důsledku toho byl do dnešního dne již několikrát novelizován.

Právě skutečnost, že ani po téměř osmi letech od účinnosti zákona neutichají debaty o jeho potřebnosti či efektivnosti úpravy, kterou obsahuje, byla důvodem, proč jsem toto téma zvolila jako téma své diplomové práce. Jedná se o téma, které je i v současnosti velmi aktuální.

Zároveň se jedná o téma, které v sobě snoubí problematiku trestního práva jako práva veřejného a práva občanského a obchodního, tedy práva soukromého, což z něj činí téma poměrně specifické.

Cílem práce je tak právě zhodnocení toho, zda je úprava trestní odpovědnosti právnických osob vůbec potřebná, zda je potřebná v českém právním prostředí, a pokud ano, zda je platná právní úprava nastavena správně či zda obsahuje nějaké nedostatky, které je třeba napravit.

Tato diplomová práce je rozdělena do čtyř částí, v nichž se snažím postupovat od těch nejjobecnějších otázek, jakou je například samotný způsob úpravy trestní odpovědnosti právnických osob, až po otázky konkrétní, týkající se platné právní úpravy a jejích případných problémů.

Po konzultaci s vedoucím práce jsem se rozhodla, že se v této diplomové práci budu zabývat pouze hmotněprávní částí úpravy trestní odpovědnosti právnických osob, práce

tak nezahrnuje ani sankcionování právnických osob, ani řízení s nimi, to přenechám jiným pracím věnujícím se specificky těmto tématům.

V první části práce se zabývám obecně koncepcemi deliktní odpovědnosti právnických osob a jejich vzájemným srovnáním. S tím jak roste role právnických osob ve společnosti, se jeví jako nutné, nějakým způsobem postihovat také stále rostoucí kriminalitu spojenou s jejich činností. Otázkou však je, jakým způsobem by to mělo být, zda cestou pravé trestní odpovědnosti, nepravé trestní odpovědnosti, anebo zcela jiným způsobem, například prostřednictvím správněprávní odpovědnosti. Je nutné tyto způsoby vzájemně porovnat a následně rozhodnout, který se jeví jako nejvhodnější v českém právním prostředí.

Druhá část práce je rozdělena do tří kapitol. V té první se zabývám vývojem, kterým prošla trestní odpovědnost právnických osob v České republice od roku 2000, kdy se o jejím zavedení začalo vážně mluvit a došlo k vytvoření specializované komise, která měla potřebu zavedení tohoto institutu posoudit, přes zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2011, až do roku 2016, kdy nabyla účinnosti významná novela tohoto zákona, zákon č. 183/2016 Sb.

Třetí část práce je částí nejrozsáhlejší a věnuje se platné právní úpravě, a sice její hmotněprávní části. Snaží se poskytnout poněkud hlubší pohled na někdy poměrně stručná ustanovení ZTOPO, zasadit je do kontextu trestního práva jako celku, najít jejich možný výklad v případě nejasností a případně také zdůraznit ustanovení, která se mohou, jak pro teorii, tak zejména pro praxi jevit jako problematická.

Čtvrtá a poslední část práce se zabývá problémy, které v současné platné právní úpravě shledávám. Vybírám v ní několik konkrétních ustanovení ZTOPO, která považuji za problematická, vysvětluji, v čem spatřuji problémy a nejasnosti a také se pokouším navrhnout možná řešení těchto problémů.

1. Koncepce deliktů odpovědnosti právnických osob

V roce 2012 nabyl v České republice účinnosti zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, který přinesl významné změny do českého trestního práva, a jeho přijetí předcházely dlouhé debaty o jeho potřebnosti a vhodnosti. Je nepochybné, že spolu se vzrůstající rolí právnických osob ve společnosti narůstá také protiprávní činnost, která je s nimi spojena, a té odpovídá také potřeba tuto činnost nějak postihovat prostředky veřejného práva. V této části práce se hlouběji zaměřím na způsoby, kterými je možné k tomu přistoupit, a sice na pravou trestní odpovědnost právnických osob, nepravou trestní odpovědnost právnických osob a také na jiné způsoby regulace.

1.1 Prává trestní odpovědnost právnických osob

V případě pravé trestní odpovědnosti je možné vést trestní řízení přímo proti právnické osobě a ukládat jí sankce. Úpravu je přitom možné najít buď v trestním zákoně (Francie, Nizozemí, Dánsko, Finsko a jiné státy), anebo ve zvláštních zákonech o trestní odpovědnosti právnických osob (Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Rakousko a jiné státy).¹ Ačkoli se jednotlivé konkrétní úpravy odlišují například vymezením právnických osob, které mohou být trestně odpovědné, rozsahem kriminalizace či druhy sankcí, které je možné právnickým osobám uložit, je tento způsob úpravy deliktů odpovědnosti právnických osob v Evropě nejrozšířenějším. Právě přijetím zákona č. 418/2011 Sb. se k tomuto způsobu úpravy zařadila také Česká republika.

Jedním z důvodů rozšířenosti tohoto způsobu řešení mezi evropskými státy může být fakt, že jeho zavedením dochází k naplnění mezinárodních požadavků na zavedení takové odpovědnosti právnických osob za delikty, která umožní uložit jim „účinné, přiměřené a odstrašující sankce“.

¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007, s. 22.

Dalším z kladů této úpravy je (na rozdíl od nepravé trestní odpovědnosti právnických osob) možnost postihu právnické osoby i v případě, že nedojde k odsouzení osoby fyzické. Trestní odpovědnost právnických osob je tak v tomto pojetí nezávislá na trestní odpovědnosti osob fyzických. Existují však i státy, které přestože mají zavedenou pravou trestní odpovědnost právnických osob, navázaly možnost stíhat či potrestat právnickou osobu na skutečnost, že se podařilo odsoudit osobu fyzickou (Maďarsko, Polsko).²

Jiným způsobem úpravy je trestní odpovědnost subsidiární, kde je naopak pro vyvození trestní odpovědnosti právnické osoby nutné, aby bylo nemožné vyvodit trestní odpovědnost individuální, tedy trestní odpovědnost osoby fyzické.³

1.2 Nepravá trestní odpovědnost právnických osob

Dalším způsobem úpravy je nepravá trestní odpovědnost právnických osob, která se vyznačuje tím, že trestní odpovědnost právnických osob není přímo zakotvena v zákoně, zde zůstává upravena výlučně trestní odpovědnost osob fyzických, je nicméně možné ukládat právnickým osobám trestněprávní sankce, resp. sankce quasitrestní, které není možné nazývat tresty. Jsou jimi např. ochranná opatření (jako tomu bylo ve slovenské úpravě) či tzv. vedlejší důsledky (*consequencias accesorias*, Španělsko).⁴

Tento druh odpovědnosti bylo možné nalézt ve španělské právní úpravě od roku 1995 až do roku 2010, kdy byl španělský trestní zákoník novelizován a byla do něj zavedena pravá trestní odpovědnost právnických osob, a to ústavním zákonem č. 5/2010 s účinností od 23. prosince 2010.⁵

2 BOHUSLAV, L. *Jaké zkušenosti mají s trestní odpovědností právnických osob některé státy EU?*, 30. 5. 2013.[online]

Dostupné z: <https://pravniradce.ihned.cz/c1-59952640-jake-zkusenosti-maji-s-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-nektere-staty-eu> (cit. 3. 10. 2019).

3 JELÍNEK J.: *Trestní odpovědnost právnických osob v České Republice – problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 194

4 JELÍNEK, J., 2007. Op. cit. sub 1, s. 22.

5 BOHUSLAV, L., 30. 5. 2013. Op.cit. sub 2.

Úpravu nepravé trestní odpovědnosti právnických osob bylo možné najít od roku 2010 také ve slovenské právní úpravě, která umožňovala právnické osobě uložit ochranné opatření zabrání peněžité částky a zabrání majetku. I zde však došlo v roce 2016 k přechodu k pravé trestní odpovědnosti právnických osob, přičemž novou slovenskou právní úpravu inspiroval český zákon č. 418/2011 Sb.⁶ Jedním z důvodů této změny může být fakt, že se tato úprava ukázala jako zcela neefektivní, ode dne účinnosti této úpravy až do přijetí nové nebyl totiž zaznamenán jediný případ aplikace tohoto institutu, nebylo tedy uloženo ani jediné ochranné opatření právnické osobě. Kordík zmiňuje jako důvod také výsledky hodnotících správ pracovních skupin OECD, které právě neexistenci pravé trestní odpovědnosti právnických osob na Slovensku považovaly za nedostatek, a to zejména ve vztahu k oblasti korupce, boji proti legalizaci příjmů z trestné činnosti a podpory terorismu.⁷

Jedním z nedostatků tohoto způsobu úpravy je skutečnost, že pro možnost postihu právnické osoby quasitrestní sankcí je nutné, aby byla odsouzena fyzická osoba za trestný čin, který spáchala v určité souvislosti s právnickou osobou. Pokud tedy k odsouzení fyzické osoby nedojde, není možné postihnout ani osobu právnickou.

Navíc tento systém sankcí nastupuje v podstatě až tehdy, kdy bylo rozhodnuto o trestném činu fyzické osoby, a tak v okamžiku, kdy se přistoupí k uložení sankce právnické osobě, nemusí ta již disponovat žádným majetkem, neboť se jej zbavila právě z důvodu probíhajícího trestního stíhání fyzické osoby a hrozícího postihu. Taková sankce pak postrádá účel.⁸

Jako další nedostatek této úpravy lze označit také postavení samotné právnické osoby v trestním řízení. Právnická osoba tu má totiž pouze postavení osoby zúčastněné, což

6 KORDÍK, M. Nepravá trestná zodpovědnost' právnických osob podľa súčasnej pravnej úpravy v SR. In JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. s. 334.

7 KORDÍK, M., 2013. Op. cit. sub 6, s. 333.,

ze zpráv OECD např. OECD Phase 3 Report on implementing the OECD Anti-Bribery Convention in the Slovak republic, červen 2012, s. 17.[online]

Dostupné z: <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/SlovakRepublicphase3reportEN.pdf>

(cit. 5. 10. 2019).

8 JELÍNEK, Jiří. Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob. In *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2017, 63(2), s.16.

znamená, že rozsah jejich procesních práv a ochrany jí poskytované je zde mnohem užší než v případě pravé trestní odpovědnosti, kde má postavení obviněného.

1.3 Jiné způsoby regulace

Jako jiný způsob regulace deliktů odpovědnosti právnických osob je možné označit takovou úpravu odpovědnosti, která ačkoli neobsahuje úpravu trestní odpovědnosti právnických osob, přesto umožňuje uložit právnické osobě účinné, přiměřené a odstrašující sankce, tak jak je to vyžadováno mezinárodními závazky. Jedním z takových způsobů je úprava správní odpovědnosti právnických osob, kterou můžeme nalézt například v Německu.

V německém právu není upravena trestní odpovědnost právnických osob, nadále tam tedy převládá zásada individuální trestní odpovědnosti osob fyzických. Německý trestní zákoník však v § 14 upravuje institut jednání za jiného (rovněž upravený v § 90 odst. 2 českého TZ), který rozšiřuje trestní odpovědnost fyzických osob za trestné činy i na osoby, které nemají požadovanou vlastnost a jinak nemohly naplnit zvláštní skutkovou podstatu.

Právnickým osobám je možné odčerpat majetkový prospěch propadnutím (Verfall dle § 73 odst. 3 tr. zák.), zabráním (Einziehung dle § 75 tr. zák.), odčerpáním majetkového prospěchu podle hospodářského trestního zákona (Abführung des Mehreslöses, § 10 odst. 2) a uložit „tresty za přestupky“ (Ordnungsstrafen).

Německý zákon o přestupcích (Gesetz über Ordnungswidrigkeiten, OWiG) pak umožňuje ukládat peněžité pokuty právnickým osobám, spolkům bez právní subjektivity a osobním obchodním společnostem, přičemž dle § 30 OWiG může být právnická osoba odpovědná za spáchání trestného činu podle správního práva, pokud její zákonný zástupce či člen statutárního orgánu spáchal trestný čin při výkonu svých pracovních povinností nebo jehož pomocí se chtěla právnická osoba obohatit, pokud právnická osoba mohla spáchání takového trestného činu zabránit. Německé soudy přitom tento požadavek vykládají extenzivně a zahrnují do něj např. i situaci, kdy

trestný čin při plnění svých pracovních úkolů spáchá zaměstnanec a takovému činu bylo možné objektivně předejít adekvátním dohledem statutárního orgánu.⁹

O zavedení podobné úpravy správní odpovědnosti právnických osob se uvažovalo také v České republice, došlo dokonce k vypracování věcného záměru zákona o odpovědnosti právnických osob za správní delikty, tento záměr byl však v roce 2009 odmítnut již po konání připomínkového řízení. Některými z důvodů tohoto odmítnutí se zabývám v následující části práce v souvislosti s vývojem trestní odpovědnosti právnických osob v České republice.

⁹ JELÍNEK, J. 2007. Op. cit. sub 1, s. 184.

2. Vývoj a důvody pro a proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v České republice

Česká republika byla jednou z posledních evropských zemí, které trestní odpovědnost právnických osob zavedly do svého právního řádu. V této části práce se budu zabývat vývojem, který nakonec k přijetí zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (ZTOPO) vedl a také důvody pro jeho přijetí a důvody proti.

2.1 Vývoj v České republice

O zavádění trestní odpovědnosti právnických osob se v kontinentální Evropě začalo mluvit v průběhu 20. století, zhruba v posledních 40 letech k němu pak začíná i docházet (v r. 1976 došlo k přijetí právní úpravy v Nizozemí). V České republice pak začal vývoj ještě o něco později než ve zbytku Evropy.

V roce 2000 byly v plném proudu práce na rekodifikaci trestního práva a v souvislosti s tím ustanovil dr. Otakar Motejl, tehdejší ministr spravedlnosti, specializovanou komisi, která se měla právě k otázce případného zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu vyslovit.¹⁰ Tato komise pak svou závěrečnou zprávu publikovala v odborném tisku.¹¹

V této zprávě komise došla k závěru, že v době jejího vypracování tu nebyl žádný mezinárodní dokument, který by zavazoval Českou republiku k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob a tento požadavek nevyplýval ani z práva Evropské unie. Podle komise tak tehdejší právní stav v České republice nepředstavoval překážku pro její vstup do Evropské unie.

¹⁰ JELÍNEK, J. 2007. Op. cit. sub 1, s. 33.

¹¹ MUSIL, J. - PRÁŠKOVÁ, H. - FALDYNA, F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda, *Trestní právo*, 2001, č. 3, s. 6 -17.

Komise se dále zabývala argumenty pro a proti přijetí trestní odpovědnosti právnických osob, nedošla však k jednoznačnému závěru o tom, zda tyto důvody odůvodňují její zavedení či nikoliv. Nesporný je podle ní názor, že se ve společnosti vyskytují závažná protiprávní jednání, související s činnostmi právnických osob, která mají negativní společenské dopady, a je tedy nutné je sankcionovat. Spor však nachází v otázce, zda k tomuto sankcionování dostačují mimotrestní prostředky, tedy zejména administrativněprávní odpovědnost, či zda je nutné k jejich postihu zavádět trestní odpovědnost právnických osob. Pro obě varianty hovoří podle komise stejně pádné důvody.

V případě, že by k jejímu zavedení došlo, měla by se trestní odpovědnost právnických osob podle komise vztahovat pouze na některé druhy právnických osob, a sice na ty, které mají povahu korporací. Výslovné vynětí by se pak mělo týkat státu a jednotek územní samosprávy. Co se rozsahu kriminalizace týká, doporučila komise spíše taxativní výčet trestních činů, kterých se může právnická osoba dopustit. Komise také navrhla paralelní trestní odpovědnost právnických osob a osob fyzických za týž skutek a zachování principu odpovědnosti za zavinění i pro právnické osoby. Jako složitý problém ve zprávě označuje nalezení přesné definice subjektů, jejichž jednání může založit trestní odpovědnost právnických osob.¹²

Komise tak nedošla ke shodě a nečinila tedy jednoznačný závěr o tom, zda je skutečně potřeba trestní odpovědnost právnických osob zavést či nikoli. Naopak ve zprávě uvedla dva možné závěry. Tím prvním je, že zavedení trestní odpovědnosti právnických osob je jednou z možných variant řešení. Druhým závěrem pak je, že totožného cíle je možné dosáhnout také správním trestáním právnických osob, v tomto případě by však muselo dojít ke zdokonalení současné úpravy správního práva.¹³

Legislativní rada vlády se následně v roce 2001 přiklonila k variantě zavedení trestní odpovědnosti právnických osob a 21. 7. 2004 došlo k předložení návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim Parlamentu České republiky. Tento návrh byl však již 2. 11. 2004 v prvním čtení zamítnut Poslaneckou sněmovnou. Pro zamítnutí se tehdy vyslovilo 69 poslanců, proti bylo pouze 49 poslanců.

12 MUSIL, J. - PRÁŠKOVÁ, H. - FALDYNA, F., 2001. Op. cit. sub 11, s. 12-14.

13 MUSIL, J. - PRÁŠKOVÁ, H. - FALDYNA, F., 2001. Op. cit. sub 11, s. 15.

V důsledku tohoto zamítnutí došlo k odklonu od myšlenky zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do českého práva. Nový trestní zákoník (z. č. 40/2009 Sb.) tak tuto úpravu vůbec neobsahoval a byl (a stále je) založen na individuální trestní odpovědnosti fyzických osob, stejně jako byl ten předchozí z roku 1961 (z. č. 140/1961 Sb.).¹⁴

Debaty na téma deliktní odpovědnosti právnických osob sice neustaly, pozornost se však přesunula spíše k jejímu řešení prostředky správního práva. V souvislosti s tím byl v roce 2008 připraven věcný záměr zákona o správní odpovědnosti právnických osob. Tento záměr byl však v roce 2009 odmítnut již po připomínkovém řízení a úvahy o řešení postihů protiprávních jednání páchaných v souvislosti s činností právnických osob se tak vrátily zpět k trestní odpovědnosti právnických osob.

Pokud jde o důvody, které vedly k odmítnutí správněprávní úpravy odpovědnosti právnických osob, je možné jich najít hned několik.

Jedním z nich byl fakt, že česká hmotněprávní úprava správních deliktů právnických osob byla velmi nedokonalá. Byla roztržštěná, nejednotná, komplikovaná a především jí scházela úprava obecných institutů, např. okolností vylučujících protiprávnost a trestnost, zániku trestnosti, zásad pro ukládání sankcí apod.¹⁵ Řada z těchto problémů byla v současnosti napravena zákonem č. 250/2016 Sb. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ačkoli zdaleka ne všechny.

Dalším kritizovaným bodem je jistá neefektivnost celého konceptu, kdy by o stejném jednání rozhodovaly jednak orgány činné v trestním řízení v rámci trestního řízení proti fyzické osobě a jednak orgány správní v rámci řízení o správněprávní odpovědnosti právnické osoby. Tato skutečnost by nepochybně vedla k opakování mnohých úkonů řízení.¹⁶

Další otázkou také bylo, které orgány by o deliktech právnických osob měly rozhodovat, protože v České republice neexistuje žádný takový obecně příslušný orgán. Podle Jelínka by v úvahu připadaly celní úřady, nicméně vzhledem k tomu, že jim pro

14 BRUNA E. Trestní odpovědnost právnických osob – srovnání Česká Republika a Slovenská Republika. In *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2017, 63(2), s. 74.

15 MUSIL, J. - PRÁŠKOVÁ, H. - FALDYNA, F., 2001. Op. cit. sub 11, s. 11.

16 JELÍNEK, J. Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob. In JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. s. 98.

tuto problematiku chybí odborné, personální i materiální zajištění, nebylo by dost dobře možné, aby jim byla tímto způsobem rozšířena působnost. Souhlasím i s názorem, že zřízení zcela nových správních orgánů jen pro tuto oblast by bylo zjevně nevhodné.

Posledním argumentem proti správněprávní odpovědnosti právnických osob je také nedostatečná propracovanost mimotrestních řízení. Pouze trestní řízení jako takové poskytuje obviněnému široká procesní práva a možnost jejich uplatnění, v řízení správním není tato možnost zdaleka tak široká.¹⁷

S přihlédnutím k těmto důvodům hovořícím proti zavedení administrativněprávní odpovědnosti právnických osob došlo v České republice k obnovené snaze o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob a tak byl v březnu 2011 Poslanecké sněmovně předložen nový vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

K projednání a následnému schválení zákona došlo poměrně rychle. V Poslanecké sněmovně byl zákon schválen 27. 9. 2011 a v Senátu pak 27. 10. 2011. Dne 3. 11. 2011 byl zákon postoupen prezidentu republiky k podpisu a vypadalo to, že vše je na dobré cestě k tomu, aby se zákon stal platným. Účinnost byla stanovena na 1. 1. 2012.

Cesta k vyhlášení zákona byla však nakonec poněkud komplikovanější, než by se mohlo zdát. Prezident republiky totiž využil svého práva na tzv. suspensivní veto, které mu dává čl. 62 písm. h Ústavy, přijatý zákon tedy vetoval a vrátil jej Poslanecké sněmovně.

Toto své rozhodnutí odůvodnil v dopise předsedkyni Poslanecké sněmovny takto:

„Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob popírá vazbu mezi pachatelem a trestem a je spíše příkladem alibismu než důsledné snahy potrestat viníky trestných činů. Protože stát nebývá schopen odhalit konkrétní iniciátory a pachatele trestných činů konaných prostřednictvím činnosti právnických osob, hodlá trestat tyto právnické osoby jako takové. Trestné činnosti se však může dopustit pouze konkrétní člověk, nikoli instituce. Jsem přesvědčen, že proti alibismu v podobě nehledání konkrétního viníka má stát bojovat a ne mu dávat průchod. Zákon, který mi byl předložen k podpisu, tento nezodpovědný přístup posiluje.

17 JELÍNEK J., 2007. Op. cit. sub 1, s. 99.

Princip individuální trestní odpovědnosti není žádným nemoderním dogmatem. Patří k úspěchům historického vývoje na přelomu 18. a 19. století a je jedním z úhelných kamenů tzv. kontinentálního práva. Pokud je nemoderní on, pak by nutně musel být nemoderní celý koncept individuální svobody a s ní neoddělitelně spjaté individuální odpovědnosti.

Módní tendence zavádění trestní odpovědnosti právnických osob jde proti logickému trendu odbourávat institut kolektivní viny, proti možnosti přenášet vinu na jiného či ji rozkládat na větší skupinu osob. Tento zásadní důvod – že trestán má být vždy konkrétní, skutečný viník – by měl sám o sobě stačit k odmítnutí tohoto zákona.

Navíc je konkrétní podoba zákona špatně zpracována, neboť představuje jen velmi hrubou kostru procesních otázek trestního stíhání právnických osob. V praxi to nemůže stačit a soudy budou nuceny v konkrétních kauzách improvizovat a dikci zákona dotvářet. Jsem přesvědčen, že soudy takovou moc mít nemají a že by to bylo v příkrém rozporu se základním principem právního státu, kterým je právní jistota. Každý, kdo má být trestán, má znát pravidla předem. To platí obecně a v trestním právu to musí platit ještě silněji.

Připouštím, že některá odsouzeníhodná jednání jsou v praxi prováděna prostřednictvím právnických osob. Zavedení jejich trestní odpovědnosti však nic neřeší, velmi pravděpodobně jen postihne nevinné. Parlament by se měl pokusit nalézt způsob, jak taková jednání účinně, přiměřeně a dostatečně odstrašujícím způsobem trestat i při zachování principu individuální trestní odpovědnosti, tak, aby byli odhalováni skuteční viníci.

Věřím, že se poslanci nad těmito argumenty zamyslí a princip trestní odpovědnosti právnických osob odmítnou.“¹⁸

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky tedy o vráceném zákonu hlasovala znovu, a to v prosinci 2011, a i přes argumenty prezidenta republiky (které nebyly např., co se týká procesní části zákona zcela liché) došlo k přehlasování prezidentského veta a zákon tak mohl být vyhlášen ve Sbírce zákonů. K tomu došlo dne 22. prosince 2011.

18 Klaus, V. *Prezident vetoval zákon o trestní odpovědnosti právnických osob*. 18. 11. 2011. Tisková sdělení.[online]
Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/2971> (cit. 5. 10. 2019).

Hned vzápětí se jako problematická ukázala skutečnost, že účinnost zákona byla stanovena již na 1. ledna 2012. K vyhlášení zákona tak došlo pouhých devět dní před nabytím účinnosti, a to včetně vánočních svátků.

Vzhledem k významným změnám, které nový zákon přinesl do právního řádu České republiky, je zřejmé, že šlo o naprosto nedostačující časový úsek pro to, aby se kdokoli se zákonem seznámil, ať už šlo o odborníky či o laickou veřejnost. O tom ostatně svědčí také skutečnost, že v roce 2012 nedošlo na našem území k pravomocnému odsouzení žádné právnické osoby.

Vývoj právní úpravy v této oblasti nicméně rokem 2012 neskončil.

Od nabytí účinnosti prošel zákon č. 418/2011 Sb. již devíti novelizacemi, z nichž nejvýznamnější je nepochybně ta, kterou provedl zákon č. 183/2016 Sb. Ten přinesl významné změny jednak v rozsahu kriminalizace jednání právnických osob, a to jejím rozšířením, na druhou stranu pak přinesl právnickým osobám možnost se „vyvinít“ z trestní odpovědnosti. Blíže se těmito změnami budu zabývat ve třetí části této práce, v níž se zaměřím na platnou právní úpravu.

2.2 Důvody pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob

Když se začalo uvažovat o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, vyvstala otázka, proč je takováto úprava vůbec potřebná. V této kapitole uvádím některé z argumentů zastánců jejího zavedení, o nichž se dá říci, že jsou spíše pragmatické, právně politické.

2.2.1 Mezinárodní závazky a doporučení

Při zkoumání důvodů, které vedly k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do českého práva, bývají v první řadě zmiňovány hlavně mezinárodní závazky České republiky, a to jednak ty vyplývající z mezinárodních smluv a také ty vyplývající z práva EU.

Podle důvodové zprávy k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob tu v době návrhu existovaly tři mezinárodní smlouvy, které byly ratifikovány, vyhlášeny a jsou tak pro Českou Republiku závazné ve smyslu čl. 10 Ústavy¹⁹ a požadují, aby jejich signatáři zavedli deliktní odpovědnost právnických osob, která povede k ukládání účinných, přiměřených a odstrašujících sankcí. Konkrétně jimi jsou Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích, Trestněprávní úmluva o korupci a Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu.²⁰

Kromě těchto mezinárodních smluv zmiňuje důvodová zpráva také řadu mezinárodních smluv, které pro Českou Republiku v době, kdy byl zákon navrhován, závazné nebyly. Řada z nich se však, jak píše Kopečný, od té doby pro Českou Republiku závaznou stala, ačkoli je tu stále mnoho smluv, u nichž k tomu nedošlo.²¹

19 Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

20 Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Sněmovní tisk č. 285/0 v 6. volebním období, 2011, s. 28 – 29.[online]

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0> (cit. 5. 10. 2019).

21 Kopečný, Z. Mezinárodní závazky České republiky k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. In *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2017, 63(2), s. 29 – 35.

Vedle mezinárodních smluv obsahuje důvodová zpráva také výčet právních předpisů práva Evropské Unie, a to některá rámcová rozhodnutí Rady a směrnice, která po členských státech požadují, aby došlo ke kriminalizaci některých protispolečenských jednání a k postihování právnických osob za tato jednání.

Před zavedením trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu bylo zjevné, že Česká republika není schopna tyto mezinárodní požadavky naplnit. Po přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob se však zařadila mezi státy, které těmto požadavkům dostojí, což je vidět například také na nárůstu počtu mezinárodních smluv, u nichž byl dovršen proces ratifikace právě po přijetí tohoto zákona.

Odpůrci trestní odpovědnosti právnických osob argumentovali tím, že žádný ze zmiňovaných mezinárodních dokumentů po státech přímo nevyžaduje, aby zavedly pro právnické osoby odpovědnost trestní. Jako příklad, že není nutná, je často argumentováno německou úpravou, založenou na administrativněprávní odpovědnosti právnických osob. Důvody, proč by taková úprava nebyla vhodná pro český právní řád, jsem se zabývala v předchozí kapitole této práce v souvislosti s věcným návrhem zákona o správní odpovědnosti právnických osob.

Ačkoli tedy z žádného mezinárodních závazků přímo nevyplývá požadavek na zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, byly jedním z významných důvodů pro její zavedení a jejím zavedením nepochybně došlo k jejich naplnění. K pravé trestní odpovědnosti se přiklání většina států kontinentální Evropy a je nepochybně správné, že se k nim připojila také Česká republika.

2.2.2 Nárůst významu právnických osob spojený s rozvojem společnosti

Dalším významným důvodem pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob je skutečnost, že role právnických osob ve společnosti stále narůstá. Je to spojeno s rozvojem průmyslové společnosti a ekonomiky. S narůstajícím významem právnických osob, zejména pak obchodních korporací, ve všech oblastech společenského života narůstá také protiprávní činnost, která je páchána v souvislosti s jejich činnostmi a jejich prostřednictvím. Závažnost této protiprávní činnosti je navíc

mnohdy velmi vysoká a úprava v rámci trestního práva se tak jeví jako velmi efektivní způsob, jak ji postihovat.

Jelínek poskytuje výčet oblastí, v nichž často dochází k páchání této protiprávní činnosti, řadí sem například oblast veřejných zakázek, v níž dochází k podvodům a korupci, oblast úvěrování, kde dochází k získávání úvěrů podvodem, oblast daňovou, kde je časté různé krácení daní či jejich neplacení, oblast životního prostředí v souvislosti s jeho rozsáhlým průmyslovým znečišťováním a řadu dalších.²²

Právě ochrana životního prostředí, včetně jeho jednotlivých složek (voda, půda, ovzduší), bývá zmiňována jako jeden z významných argumentů pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, neboť v souvislosti s činností právnických osob dochází často k jeho rozsáhlému znečišťování. V rámci tohoto argumentu se hovoří o konkrétních ekologických katastrofách, které měly závažné dopady na lidské životy a zdraví, ale také na jejich majetek a samozřejmě na životní prostředí samotné.

Takovou katastrofou je například havárie v Sevesu (Itálie, 1976), v Bhópalu (Indie, 1984) či havárie jaderné elektrárny v Černobylu.²³ Za takovéto události je nepochybně možné potrestat fyzickou osobu, může se však vyskytnout problém s identifikací takovéto odpovědné osoby (viz 2.2.3). Navíc se mi sankcionování právnické osoby přímo prostředky trestního práva jeví jako efektivnější a může působit preventivně vůči ostatním právnickým osobám spíše, než pouze postih osob fyzických.

2.2.3 Nemožnost postihu fyzických osob

Může se stát, že v případě, kdy je v rámci činnosti právnické osoby spáchán trestný čin, se nepodaří najít konkrétní odpovědnou fyzickou osobu, případně se ji najít podaří, z nějakého důvodu však není možné její odsouzení. Přesto je však zjevné, že došlo ke spáchání trestného činu. Zavedení trestní odpovědnosti právnických osob umožňuje, aby byla odsouzena a potrestána právnická osoba, v jejímž zájmu či v rámci jejíž činnosti byl čin spáchán, přestože není možné zjistit, která konkrétní fyzická osoba jej spáchala. K takové situaci může dojít zejména z toho důvodu, že dochází k rozmachu

²² JELÍNEK, J., 2007. Op. cit. sub 1, s. 82.

²³ JELÍNEK, J., 2007. Op. cit. sub 1, s. 84.

právnických osob a tím i k stále větší složitosti jejich vnitřních struktur a jejich vnitřní organizace, na rozhodování právnické osoby se podílí řada osob a individuální odpovědnost jednotlivých fyzických osob přestává být zřetelná. Navíc se fyzické osoby často hájí tím, že o věci rozhodoval kolektivní orgán a tím se snaží vyhnout trestní odpovědnosti. Tomu by právě zavedení trestní odpovědnosti právnických osob mělo zabránit.

I v případě, kdy se podaří zjistit fyzickou osobu, která trestný čin spáchala a odsoudit ji za něj, nemívá tato skutečnost žádný významný dopad ani preventivní účinek ani na právnickou osobu, v jejímž zájmu či v rámci jejíž činnosti byl čin spáchán, ani účinek generální prevence, tedy na ostatní právnické osoby.

Zavedením trestní odpovědnosti právnických osob může být dosaženo jednak toho, že za spáchaný trestný čin bude někdo potrestán i v případě, kdy není jasné, která fyzická osoba jej spáchala, a jednak může posílit preventivní působení trestního práva, a to jak pro individuální fyzické osoby, které právnickou osobu mnohdy berou jako prostředek k páčání své trestné činnosti, tak i pro právnické osoby samotné.

2.2.4. Nastolení rovnováhy práv a povinností

V občanském právu hrají právnické roli velmi významnou roli, jsou jim přiznávána široká práva a také některé povinnosti, a to bez ohledu na druh činnosti, pro niž byly založeny. Ustanovení § 20 odst. 1 občanského zákoníku (OZ) stanoví: „*Právnická osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.*“.

Pokud se tedy mluví o „*relativně jednotné tendenci směřující k maximálnímu sblížení právních statutů osob fyzických a osob právnických*“²⁴, bylo by nespravedlivé, aby právnické osoby měly dalekosáhlá práva, podobná jako mají osoby fyzické, ovšem v případě závažného porušení jejich povinností by jim nehrozil trestněprávní postih, tak jako hrozí právě osobám fyzickým.

24 HURDÍK, Jan. *Právnické osoby a jejich typologie*. 2. dopl. vyd. Praha: Beck, 2009. Beckova edice právní instituty. s. 75.

Právnícké osoby mohou nést odpovědnost občanskoprávní, správněprávní, nevidím tedy důvod, proč by právě z trestní odpovědnosti měly být „vyňaty“. Totéž prohlašuje i Hurdík, když píše, že není důvodu, proč právě právníckou osobu vylučovat z trestní odpovědnosti, když prakticky veškeré jiné atributy samostatného a samostatně odpovědného subjektu veškerých právních vztahů (samozřejmě s výjimkou těch práv, která se týkají výlučně biosociální podstaty člověka jako fyzické osoby) jsou právníckým osobám právním řádem přiznávány.²⁵

2.2.5. Nedostatečná regulace mimotrestní odpovědnosti právníckých osob

Předtím, než došlo k přijetí zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob, byla pozornost zaměřena spíše na úpravu jejich odpovědnosti v právu správním. Věcný záměr zákona o odpovědnosti právníckých osob za správní delikty byl však poměrně brzy smeten ze stolu, a to z důvodů, kterými jsem se zabývala v předchozí kapitole. České úpravě správních deliktů byla zejména vytykána její „roztržitost, nejednotnost, komplikovanost a především to, že jí schází úprava obecných institutů, jako jsou okolnosti vylučující protiprávnost a trestnost, zánik trestnosti, zásady pro ukládání sankcí apod.“²⁶

V dnešní době je už situace poněkud jiná. Dne 1. července 2017 nabyla účinnosti nová úprava přestupkového práva. Významnou změnu přinesl zejména zákon č. 250/2016 Sb. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (dále jen OdpPřestZ). Jednak v pojmu přestupek, kterých se nově může dopustit také právnícká osoba, jednak zavádí také řadu institutů, pro jejichž absenci bylo správní právo kritizováno, jako jsou právě okolnosti vylučující protiprávnost (Hlava V. OdpPřestZ), zánik odpovědnosti za přestupek (Hlava VI. Díl I. OdpPřestZ), či zásady pro ukládání sankcí (Hlava VII. Díl I. OdpPřestZ). Zákon však neobsahuje žádnou skutkovou podstatu přestupku, to ponechává zvláštním zákonům, případně zákonu č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, což nadále vyvolává dojem roztržitosti přestupkového práva.

25 HURDÍK, J.: Trestní odpovědnost právníckých osob? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1996, č. 1, s. 32- 33.

26 MUSIL, J. - PRÁŠKOVÁ, H. - FALDYNA, F., 2001. Op. cit. sub 11 , s. 11.

Navíc byl tento zákon přijat až pět let po účinnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, ke změnám v úpravě mimotrestních řízení tak vedla ještě delší cesta než k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob.

2.2.6 Nedostatečná propracovanost mimotrestních řízení

Uložení administrativně právních sankcí může být nepochybně významným prostředkem, jak postihnout protiprávní jednání právnické osoby. Může totiž právnickou osobu citelně zasáhnout.

Jako problematické se však může ukázat to, že ačkoli právnické osobě hrozí na základě správního řízení uložení vysokých sankcí, nejsou jí poskytována, resp. zaručena procesní práva do té míry, jak to umožňuje řízení trestní. To navíc disponuje účinnějšími prostředky k objasnění toho, co se skutečně stalo, trestní řád totiž obsahuje široký výčet použitelných důkazních prostředků, který je navíc demonstrativní a je tak možné vyhledat a provést i řadu dalších.²⁷

V řadě případů je za předpokladu zavedení trestní odpovědnosti právnických osob možné a také vhodné provést společné řízení proti právnické osobě a fyzické osobě, jejíž jednání je právnické osobě přičítáno. Tato situace není možná v okamžiku, kdy by se proti fyzické osobě vedlo trestní řízení, zato proti právnické osobě řízení správní.

Jelínek jako další argument pro trestní odpovědnost právnických osob oproti administrativněprávní odpovědnosti uvádí skutečnost, že trestní řízení poskytuje obětem protiprávního jednání právnickým osob lepší přístup k soudu a také silnější záruky práva na náhradu škody právě tímto protiprávním jednáním způsobené.²⁸

27 MUSIL, J. - PRÁŠKOVÁ, H. - FALDYNA, F., 2001. Op. cit. sub 11. s.12.
28 JELÍNEK J., 2019. Op. cit. sub 3. s. 75

2.3 Důvody proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob

Jako u každé významné změny platné právní úpravy se i v případě zavedení trestní odpovědnosti právnických osob vedle příznivců našla také řada odpůrců. V této kapitole se blíže zaměřím na některé z jejich argumentů proti zavedení tohoto institutu. Charakter těchto argumentů lze označit spíše za právně dogmatický. O tom hovoří také Maršálek a zároveň prohlašuje, že k právu by se mělo přistupovat spíše pragmaticky než dogmaticky či tradicionalisticky, neboť právo není pouhou logikou norem, ale živou silou, která má reagovat na změny ve společnosti.²⁹

2.3.1 Právnická osoba je pouze právní fikcí

Jedním z významných argumentů odpůrců trestní odpovědnosti právnických osob je právě skutečnost, že právnické osoby jsou pouze právní fikcí a jako takové nemohou být subjektem trestní odpovědnosti. Musil tento argument již v roce 1995 shrnul takto: právnická osoba je podle něj „*abstraktní konstrukt, nezpůsobilý figurovat jako subjekt trestněprávního jednání a jako objekt trestní sankce*“³⁰. Jako základ tohoto argumentu je uváděna zásada římského práva „*societas delinquere non potest*“, tedy zásada, že společnost nemůže jednat protiprávně. Řada odborníků se ztotožňuje s tím, že tato zásada pro evropské kontinentální právo až do jejího postupného prolamování zaváděním trestní odpovědnosti právnických osob do právních řádů jednotlivých států skutečně platila.³¹

Nicméně najdou se také názory odlišné. Beran s touto argumentací nesouhlasí, a to z důvodu, že podle něj není možné ztotožňovat pojem *societas* a pojem právnické

29 MARŠÁLEK, P. Přetrvávající problém legitimacy trestní odpovědnosti právnických osob. In JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. Teoretik., s. 32.

30 Musil, J. Trestní odpovědnost právnických osob v novém francouzském trestním zákoníku. *Kriminalistika*, 1995, s. 309.

31 Např. BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014., s. 23., JELÍNEK, J., 2007. Op. cit. sub 1. s. 7.

osoby, neboť tento pojem ve starém Římě vůbec neexistoval, a tuto zásadu tak není možné na právnické osoby aplikovat.³²

Dále se tento argument odvolává na učení F. K. von Savignyho, představitele historicko-právní školy, který přišel s právě s tzv. teorií fikce právnických osob. To, že právnické osoby jsou pouhou fikcí vytvořenou právem, je nepochybné, k této teorii se ostatně přihlásil i nový občanský zákoník (OZ), není však možné je z tohoto důvodu vyřadit z výčtu subjektů práva, zejména vzhledem k postavení, jaké mají v současnosti jak v oblasti soukromého práva, zejména práva občanského a obchodního, tak v oblasti práva veřejného, konkrétně správního. V tomto případě tedy souhlasím s Novotným, který říká: „*právní subjektivita právnických osob v občanském, obchodním i správním právu je nespornou realitou a není právního ani jiného reálného důvodu, aby byla omezována pouze na tato právní odvětví.*“³³

2.3.2 Právnické osoby nejsou způsobilé jednat

Tento argument úzce souvisí s argumentem předchozím, neboť vychází z toho, že pokud jsou právnické osoby pouhou právní fikcí, nemohou ani projevit svou vůli navenek a tedy ani jednat, ať už po právu či protiprávně. Vyrovnat se s tímto argumentem je možné dvěma způsoby. Tím prvním je jeho odmítnutí. Spolu s rozvojem společnosti, ať už v oblasti průmyslu, technologií či ekonomiky role právnických osob stále narůstá a je jim také přiznáváno stále více práv a povinností. Z této skutečnosti je možné dovodit, že právnické osoby musí být způsobilé jednat v souladu s těmito právy a povinnostmi, tedy po právu, ale také v rozporu s nimi, tedy protiprávně. K tomuto názoru se přiklání Musil, když říká: „*Jestliže právnické osoby jsou reálně způsobilé být samostatně nositeli práv a povinností, potom musí být také způsobilé jednat buď konformně, tj. v souladu s příkazem práva, nebo nekonformně, tj. v rozporu s právními*

32 BERAN, Karel. Trestní odpovědnost právnických osob z hlediska teorie fikce. *Trestněprávní revue*. 2014, 13(5), 107-113.[online]

Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgrpxi4s7gvpxgxzrga3q&groupIndex=1&rowIndex=0#>.

(cit. 5. 10. 2019)

33 Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 212.

povinnostmi. Ta skutečnost, že za právnickou osobu jednají fyzické osoby, neznamena, že by byla vyloučena způsobilost právnické osoby z jednání.“³⁴

Druhý z přístupů souhlasí s názorem, že právnické osoby jakožto právní fikce nemohou projevovat vlastní vůli a nemohou tedy ani jednat, zároveň však vyzdvihuje institut přičitatelnosti jednání určitých fyzických osob osobě právnické. Odkazuje přitom na § 151 odst. 1 OZ, který říká, že zákon stanoví, popřípadě zakladatelské právní jednání určí, jakým způsobem a v jakém rozsahu členové orgánů právnické osoby za ni rozhodují a nahrazují její vůli.³⁵ Nedostatek jednání právnické osoby se tak vyřeší tím, že se právnické osobě přičte jednání určité fyzické osoby, že je její jednání odvozeno od jednání osoby fyzické. Touto problematikou se budu blíže zabývat v další části této práce, kde budu přímo zkoumat přičitatelnost tak, jak je upravena v ZTOPO.

2.3.3 Právnické osoby nemohou jednat zaviněně

Zavinění je jedním z obligatorních znaků subjektivní stránky trestného činu, tedy jeho skutkové podstaty a bez něj nemůže dojít ke spáchání trestného činu. Zaviněním se rozumí „*vnitřní (psychický) vztah člověka k určitým skutečnostem, jež zakládají trestný čin, ať již vytvořeným pachatelem nebo objektivně existujícím bez jeho přičinění již v době činu.*“³⁶ V návaznosti na předchozí dva argumenty se tedy proti trestní odpovědnosti právnické osoby namítá také skutečnost, že pokud nejsou právnické osoby schopné jednat, pak rozhodně nejsou schopné jednat zaviněně.

Podobně jako v případě jednání samotného se i zavinění odvozuje od zavinění konkrétní fyzické osoby, která za právnickou osobu jednala. Dá se tak říct, že jednání specifických právnických osob se přímo přičítá právnické osobě, a to včetně zavinění této fyzické osoby.³⁷

34 MUSIL, J. Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? *Trestní právo*, 2000, č.7-8, s. 3.

35 JELÍNEK, J., 2017. Op. cit. sub 8, s. 17.

36 JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. Student. s. 223.

37 JELÍNEK, J., 2017. Op. cit. sub 8, s. 20.

Jelínek mluví také o zvláštní povaze subjektivní stránky jednání za právnickou osobu, která může spočívat v tom, že právnická osoba je odpovědná za trestný čin pouze v případě, že je prokázáno, že zanedbala určitou povinnou odbornou péči, přičemž pro toto zaviněné zanedbání používá termín „vina právnické osoby“, čímž se ji snaží odlišit od subjektivní stránky jednání fyzické osoby, kde jsou typickými termíny „úmysl“ a „nedbalost“.³⁸ Z tohoto přístupu vychází také novela ZTOPO č. 183/2016, která zavedla možnost právnické osoby „vyvinit se“, a to takto: „Právnická osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.“

2.3.4 Trestní odpovědnost právnických osob zavádí kolektivní vinu

Jako častý argument proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob se používá tvrzení, že tento institut narušuje princip personality trestu, který vyžaduje, aby uložená sankce postihla pokud možno pouze samotného pachatele. Sankcionování právnické osoby pak podle jejích odpůrců zasáhne také osoby, které jsou “v tom nevinně”, zejména její zaměstnance, ale třeba také věřitele či drobné akcionáře.

Proti tomu je možné namítnout, že všechny tyto osoby měly pravděpodobně z protiprávního jednání právnické osoby nějaký prospěch, ačkoliv o tomto jednání třeba nevěděly. Otázkou pak je, zda je někdo z nich skutečně nevinný.³⁹

Je také možné argumentovat také tím, že ani při sankcionování osob fyzických není v praxi vždy možné dosáhnout toho, aby daná sankce postihla pouze samotného pachatele, zasaženy jsou často osoby, které jsou mu blízké, osoby, které jsou na něm závislé nebo jeho věřitelé.

Tato zásada tak v žádném případě neplatí absolutně ani pro fyzické osoby a trestní odpovědnost právnických osob tak není žádným dramatickým nabouráním této zásady.

³⁸ JELÍNEK, J., 2017. Op. cit. sub 8, s. 21

³⁹ JELÍNEK, J., 2007. Op. cit. sub 1, s. 101

2.3.5. Nevhodnost trestněprávních sankcí pro právnické osoby a jejich neúčelnost

Dalším argumentem je, že trestní sankce vůči právnickým osobám neplní svůj účel, kterým má být jednak ochrana společnosti a také do určité míry odplata za protiprávní jednání.

Je zřejmé, že právnickým osobám není už z jejich povahy možné ukládat tytéž sankce, jako jsou ukládány osobám fyzickým, tedy například trest odnětí svobody, obecně prospěšných prací či vyhoštění. Trest peněžitý nebo trest zákazu činnosti je však bez obtíží aplikovatelný také na právnické osoby, stejně jako například ochranné opatření zabrání věci.

Ačkoli je tedy nepochybně nutné v případě zavedení trestní odpovědnosti právnických osob upravit výčet sankcí, které je možné jim uložit, jejich uložením je nepochybně možné efektivně zabránit právnické osobě v dalším páchání trestné činnosti a také preventivně působit na zbytek společnosti. Trestněprávní sankce ukládané právnickým osobám tak nepochybně mohou plnit svůj účel.

2.3.6 Trestní právo má být prostředek *ultima ratio*

Jedním ze základních principů trestního práva je ten, že trestní právo by mělo být až krajním prostředkem ochrany společnosti, prostředkem *ultima ratio* a použije se až v případech, kdy ostatní formy odpovědnosti nejsou dostatečně účinné. Proto je podle odpůrců trestní odpovědnosti právnických osob její zavedení v rozporu s proklamovanou tendencí českého trestního práva k dekriminalizaci a depenalizaci a měl by postačovat jejich správněprávní postih.⁴⁰

Je nutné souhlasit s tím, že trestní právo by mělo nastoupit až v případech, kdy selžou ostatní prostředky. Cílem zavedení trestní odpovědnosti právnických osob však není vyjmout právnické osoby z působnosti správního práva. Postihování protiprávních jednání, která jsou méně závažná, tedy přestupků, totiž nadále zůstane správním

40 JELÍNEK J., 2007. Op. cit. sub 1, s. 103.

orgánům. Jde o pouze jednání s vysokou společenskou závažností, která mají být trestána prostředky práva trestního.

2.3.7 Přetíženost trestních soudů

Argumentem z praxe je pak skutečnost, že trestní soudy jsou přetížené a trestní odpovědnost právnických osob jim jen přidá další nápor práce a celou situaci tak jen zhorší.

Je možné připustit, že české trestní soudy přetížené skutečně jsou.

Dle mého názoru to však není dostatečný důvod k odmítnutí trestní odpovědnosti právnických osob. To, že trestní soudy řeší velké množství případů, nemůže sloužit jako argument pro odmítnutí postihování protiprávní činnosti, která je tak závažná, že se trestní právo jeví jako nejúčinnější způsob jejího postihu.

Navíc, ačkoli od jejího zavedení do českého právního řádu počet trestních řízení s právnickými osobami každoročně stoupá, stále tato řízení tvoří pouze zlomek veškerých trestních řízení a trestní řízení vedená proti fyzickým osobám je stále mnohonásobně převyšují. Nelze tak hovořit o tom, že by došlo k nějakému náhlému přehlcení trestní justice velkým množstvím řízení s právnickými osobami, dochází spíše k postupnému nárůstu počtu těchto řízení, a tak mají orgány činné v trestním řízení čas si na novou úpravu „zvyknout“.

2.3.8 Dvojitý postih fyzických osob

Dalším z argumentů proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob je, že by tím došlo k porušení trestněprávní zásady *ne bis in idem*, která zakazuje opakované potrestání toho samého subjektu za tentýž skutek. Z tohoto pohledu je fyzická osoba, která spáchala trestný čin přiřítatelný právnické osobě, potrestána poprvé v rámci své vlastní individuální trestněprávní odpovědnosti a podruhé jako člen dané právnické osoby, kdy se jí dotknou také sankce uložené této právnické osobě.

V tomto případě však souhlasím s Roháčem, který namítá, že tyto sankce jsou *de iure* adresovány odlišným subjektům, a sice nejprve fyzické a následně právnické osobě a z tohoto důvodu se nejedná o dvojí potrestání stejné osoby za tentýž skutek.⁴¹

41 ROHÁČ, I.: Dôvody „proti“ zavedeniu trestnej zodpovednosti právnických osob. In JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. s. 58.

3. Charakteristika platné právní úpravy TOPO v České republice

3.1 Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a jeho systematika

Zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob je zákonem poměrně krátkým, obsahuje pouze 48 paragrafů. Je tzv. vedlejším trestním předpisem a je speciální k trestnímu zákoníku, trestnímu řádu i zákonu o mezinárodní justiční spolupráci. Obsahuje totiž zvláštní úpravu jak hmotněprávní tak i procesní a tyto předpisy se tak na trestní řízení proti právnickým osobám použijí subsidiárně, tedy pouze v rozsahu, v jakém danou otázku neupravuje ZTOPO. Právě tyto znaky jsou tím, co jej spojuje s dalším českým vedlejším trestním předpisem, kterým je zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (ZSVM).

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob je rozdělen na šest částí.

V první část nazvané Obecná ustanovení je upraven předmět úpravy a její vztah k jiným zákonům, působnost místní a stejně tak působnost osobní.

Část druhá, Základy trestní odpovědnosti právnických osob, upravuje jednak rozsah kriminalizace právnických osob, a to formou negativního výčtu, říká tedy, kterých trestných činu podle zvláštní části trestního zákoníku se právnická osoba dopustit nemůže, upravuje institut přičitatelnosti jednání fyzické osoby osobě právnické, dále osobu pachatele, spolupachatele a účastníka, trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby, stejně jako zánik trestní odpovědnosti právnických osob, a to účinnou lítostí a promlčením.

V části třetí najdeme výčet trestů a ochranných opatření, které je možné právnické osobě uložit a také pravidla pro jejich ukládání.

Část čtvrtá pak upravuje některá zvláštní ustanovení o řízení proti právnickým osobám, jakým je například možnost společného řízení proti obviněné fyzické a obviněné právnické osobě, otázky zrušení, zániku a přeměny právnické osoby, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání či to, kdo činí za právnickou osobu úkony v řízení.

Většina ustanovení, která obsahovala část pátá, Zvláštní ustanovení o řízení o mezinárodní justiční spolupráci, byla zrušena v souvislosti s přijetím zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

Závěrečná šestá část potom upravuje účinnost zákona, která byla stanovena na den 1. 1. 2012.

3.2 Nové zásady

Ačkoli počet trestních řízení s právníckými osobami, stejně jako počet odsouzených právníckých osob představuje zatím pouze zlomek počtu řízení s osobami fyzickými, přesto zavedení trestní odpovědnosti právníckých osob do českého právního řádu přineslo významné důsledky. Trestní odpovědnost právníckých osob je totiž institut, který nebyl až do druhé poloviny 20. století v kontinentální Evropě institutem obvyklým a přináší s sebou změny, které nabourávají dosavadní systém zásad trestního práva.

Zákon č. 418/2011 Sb. zavádí do českého trestního práva dvě nové zásady, které toto právní odvětví do této doby neznalo, a sice zásadu *souběžné trestní odpovědnosti fyzické a právnícké osoby* a také zásadu *přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnícké osoby*.

3.2.1 Zásada souběžné trestní odpovědnosti fyzické a právnícké osoby

Nejprve k první nové zásadě. V § 8 odst. 3 zákona je stanoveno, že trestní odpovědnosti právnícké osoby nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala způsobem uvedeným v odstavcích 1 a 2. Ustanovení § 9 odst. 3 zákona pak říká, že *trestní odpovědnost právnícké osoby není dotčena trestní odpovědností fyzických osob uvedených v § 8 odst. 1*, a naopak, *trestní odpovědnost osob fyzických není dotčena trestní odpovědností osoby právnícké*. Trestní odpovědnost osob právníckých tak není závislá na odpovědnosti osoby fyzické a totéž platí pro trestní odpovědnost osob fyzických. Obě odpovědnosti jsou tak navzájem nezávislé, jedna není podmínkou pro

druhou, existují vedle sebe. Je tak možné mluvit o zásadě *souběžné nezávislé trestní odpovědnosti osob právnických a osob fyzických*.

Je zřejmé, že tato zásada se může uplatnit pouze v případě těch trestných činů, kdy trestní odpovědnost právnických osob přichází v úvahu, tedy pouze pokud právnická osoba může být pachatelem daného trestného činu. V ustanovení § 7 ZTOPO nalezneme výčet trestných činů, kterých se právnická osoba dopustit nemůže. V případě těchto trestných činů se tak v českém právu i nadále uplatňuje zásada individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby.

3.2.2 Zásada přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce

Co se týká další nové zásady, tedy zásady přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby, zde je možné najít úpravu v § 10 odst. 1 ZTOPO. Ten říká, že *trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce*. Podle Jelínka tím dochází ke změně dosavadního ryze osobního základního trestněprávního vztahu mezi orgánem činným v trestním řízení a pachatelem trestného činu, který vzniká na základě protiprávního úkonu, tj. spáchání trestného činu.⁴²

Tato zásada byla samozřejmě v případě trestní odpovědnosti fyzických osob nemyslitelná, jen těžko si totiž lze představit, že by po smrti pachatele jeho trestní odpovědnost za spáchaný trestný čin přešla na jeho právního nástupce, například dědice.

V případě právnických osob se však ukazuje potřeba zavedení této zásady, a to z toho důvodu, aby se zabránilo právnickým osobám uniknout odpovědnosti tím, že nějakým způsobem změni svoji formu, organizaci apod. Zavedení této zásady je tedy nepochybně nutné hodnotit jako správný krok.

Co však vyvolává otázky a kritiku je zejména stručnost ustanovení § 10 odst. 1 ZTOPO, a podle odborníků bude nutné, aby tyto otázky vyřešila nauka a praxe.⁴³

42 JELÍNEK, J., 2013. Op. cit. sub 16. s. 106.

43 Např. ŠÁMAL, P. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na její právní nástupce. In JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. s. 181.,

BOHUSLAV, L., 2014. Op. cit. sub 31, s. 95.,

JELÍNEK, J., 2013. Op. cit. sub 16. s. 95.

3.3 Působnost zákona

Působnost právních norem vyjadřuje okruh společenských vztahů, na které se daná právní norma vztahuje, a také podmínky, za nichž se tato norma uplatní, přičemž se rozlišuje několik kritérií, podle nichž se určuje působnost zákona, a to kritérium místa (působnost místní), času (působnosti časová), charakteru právního vztahu (věci, působnost věcná), jakož i osoby, na něž se dotyčná úprava vztahuje (působnost osobní).⁴⁴

V této kapitole práce se zaměřím na působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, a to právě podle těchto kritérií.

3.3.1 Místní působnost

Místní působností zákona je vymezeno území, na kterém trestní zákon působí své účinky.⁴⁵ Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob je založen zejména na zásadě teritoriality, personality, ochrany a univerzality.

Zásadu teritoriality najdeme upravenou v § 2 odst. 1 až 3 ZTOPO. Tato zásada bývá označována za základní, neboť vychází ze suverenity státu, která se v tomto případě projevuje výsostným právem státu stíhat všechny trestné činy spáchané na jeho území.⁴⁶

Ustanovení § 2 odst. 1 ZTOPO stanoví, že *podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu spáchaného na území České republiky právnickou osobou, která má sídlo v České republice nebo má na území České republiky umístěn podnik nebo organizační složku, anebo zde alespoň vykonává svoji činnost nebo zde má svůj majetek*. Pokud srovnáme tuto úpravu s úpravou v trestním zákoníku, který v § 4 odst. 1 stanoví, že *podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu, který byl spáchán na jejím území*, je zjevné, že ZTOPO na rozdíl od trestního zákoníku zužuje rozsah místní

44 JELÍNEK, J. a kol., 2016. Op. cit. sub 36, s. 66.

45 JELÍNEK, J. a kol., 2016. Op. cit. sub 36, s. 74.

46 SÝKORA, M. Působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013. Teoretik. s. 131.

působnosti, a to na trestné činy, které nejen že byly spáchány na území České republiky, ale navíc je spáchala právnická osoba, která tu má sídlo, organizační složku, podnik, která tu vykonává svoji činnost či tu alespoň má nějaký majetek. Kromě místa spáchání činu tak zohledňuje také osobu pachatele.⁴⁷

Ustanovení § 2 odst. 2 se týká úpravy tzv. distančních deliktů. Říká, že trestný čin se považuje za spáchaný na území České republiky, dopustila-li se právnická osoba jednání:

- a) zcela či zčásti na území České republiky, i když porušení či ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nastalo nebo mělo nastat zcela či zčásti v cizině, nebo*
- b) v cizině, pokud porušení či ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nastalo nebo mělo, byť i jen zčásti, nastat na území České republiky.*

Pokud jde o účastenství, odkazuje ZTOPO v § 2 odst. 3 na ustanovení § 4 odst. 3 a 4 trestního zákoníku. Zde je možné se ptát, proč tento postup zákonodárce nevyužil právě i v otázce distančních deliktů, neboť ustanovení § 2 odst. 2 ZTOPO a § 4 odst. 2 trestního zákoníku jsou až na drobnosti totožná.

V ustanovení § 3 ZTOPO je upraven princip personality, kdy je stanoveno, že *podle zákona České republiky se posuzuje také trestnost činu, pokud jej v cizině spáchala právnická osoba mající sídlo v České republice.*

Až do novely č. 183/2016 Sb. obsahovalo ustanovení § 4 odst. 1 ZTOPO, v němž se uplatňuje zásady univerzality a ochrany pouze pět taxativně vyjmenovaných trestných činů, a sice trestný čin padělání a pozměnění peněz (§ 233 TZ), udávání padělaných a pozměněných peněz (§ 235 TZ), výroby a držení padělatelského náčiní (§ 236 TZ), neoprávněné výroby peněz (§ 237 TZ) a teroristického útoku (§ 311 TZ). Tato zásada vyjadřuje požadavek, aby určité trestné činy, které směřují proti zvláště důležitým zájmům, byly stíhány bez ohledu na to, kde byly spáchány a kdo je jejich pachatelem. Před přijetím novely byl tento výčet v ZTOPO oproti § 7 trestního zákoníku výrazně užší a novela tak přináší významné rozšíření, kdy nově ustanovení § 4 odst. 1 ZTOPO obsahuje 24 trestných činů.

47 SÝKORA, M., 2013. Op. cit. sub 46, s. 131.

Toto ustanovení tak nově zní: „*Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 149 trestního zákoníku), padělání a pozměnění peněz (§ 233 trestního zákoníku), udávání padělaných a pozměněných peněz (§ 235 trestního zákoníku), výroby a držení padělatelského náčiní (§ 236 trestního zákoníku), neoprávněné výroby peněz (§ 237 trestního zákoníku), rozvracení republiky (§ 310 trestního zákoníku), teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku), teroru (§ 312 trestního zákoníku), účasti na teroristické skupině (§ 312a trestního zákoníku), financování terorismu (§ 312d trestního zákoníku), podpory a propagace terorismu (§ 312e trestního zákoníku), vyhrožování teroristickým trestným činem (§ 312f trestního zákoníku), sabotáže (§ 314 trestního zákoníku), vyzvědačství (§ 316 trestního zákoníku), násilí proti orgánu veřejné moci (§ 323 trestního zákoníku), násilí proti úřední osobě (§ 325 trestního zákoníku), padělání a pozměnění veřejné listiny (§ 348 trestního zákoníku), genocidia (§ 400 trestního zákoníku), útoku proti lidskosti (§ 401 trestního zákoníku), apartheidu a diskriminace skupiny lidí (§ 402 trestního zákoníku), přípravy útočné války (§ 406 trestního zákoníku), válečné krutosti (§ 412 trestního zákoníku), perzekuce obyvatelstva (§ 413 trestního zákoníku), plenění v prostoru válečných operací (§ 414 trestního zákoníku), zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků (§ 415 trestního zákoníku), zneužití vlajky a příměří (§ 416 trestního zákoníku) a ublížení parlamentáři (§ 417 trestního zákoníku) i tehdy, spáchala-li takový trestný čin v cizině právnická osoba, která nemá sídlo v České republice.“*

ZTOPO upravuje také tzv. subsidiární zásadu univerzality, kterou je možné nalézt v § 4 odst. 2, který stanoví, že *podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu spáchaného v cizině právnickou osobou, která nemá sídlo v České republice též tehdy, byl-li čin spáchán ve prospěch právnické osoby, která má na území České republiky sídlo.*

Konečně v ustanovení § 5 odst. 1 ZTOPO je stanoveno, že *podle zákona České republiky se posuzuje také trestnost činu, pokud tak stanoví mezinárodní smlouva, která je součástí právního řádu.* Naopak ustanovení § 5 odst. 2 ZTOPO připouští, že pokud to mezinárodní smlouva stanoví, neužijí se ustanovení o místní příslušnosti, tedy § 2 – 4 ZTOPO.

Pokud jde o zásady, které ZTOPO sám neupravuje, nenajdeme v něm například úpravu zásady registrace, v tomto případě se tak subsidiárně použijí ustanovení trestního zákoníku, konkrétně ustanovení § 5.

Dále v ZTOPO nenajdeme úpravu tzv. pasivní zásady personality. Je upravena v § 7 odst. 2 trestního zákoníku, který stanoví, že *podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu, který byl spáchán v cizině proti občanu České republiky nebo proti osobě bez státní příslušnosti, která má na území České republiky povolen trvalý pobyt, a to je-li čin v místě svého spáchání trestný nebo nepodléhá-li místo spáchání činu žádné trestní pravomoci*. Podle komentářů se tato zásada na právnické osoby neuplatní, a to z toho důvodu, že toto ustanovení je vázáno výslovně na občana České republiky či na fyzickou osobu bez státní příslušnosti, není tak možné ji na právnické osoby aplikovat ani analogicky.⁴⁸

Sýkora pak upozorňuje na to, jakým způsobem se změnil dosah ustanovení § 7 odst. 2 trestního zákoníku v souvislosti se zavedením trestní odpovědnosti právnických osob, neboť je možné nově postihovat také právnické osoby, které se v cizině dopustí trestného činu proti občanu České republiky nebo proti osobě bez státní příslušnosti, která má na území České republiky povolen trvalý pobyt, je-li čin v místě jeho spáchání trestný, nebo jestliže místo spáchání činu nepodléhá žádné trestní pravomoci, což před účinností nového zákona nebylo možné.⁴⁹

3.3.2 Časová působnost

Co v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob není upraveno, je časová působnost zákona. Ta stanoví, kterého zákona se použije pro posouzení trestného činu, resp. skutku, zda toho, který je účinný v době jeho spáchání, nebo toho, který je účinný v době rozhodování o něm, a také podle kterého zákona budou ukládány sankce.

48 ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. Beckova edice komentované zákony., s. 100.

JELÍNEK, J., HERCZEG, J. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013., s. 47.

49 SÝKORA, M., 2013. Op. cit. sub 46, s. 132.

Pokud jde o úpravu časové působnosti v trestním zákoníku, je možné ji nalézt v ustanovení § 1 až 3 TZ, přičemž základním pravidlem, které se tu uplatní je, že trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán a podle pozdějšího zákona se posuzuje pouze tehdy, je-li to pro pachatele příznivější. V trestním řádu se uplatní jiný přístup. Ačkoli v něm časovou působnost nenajdeme přímo upravenou, platí tu zásada, že každý procesní úkon v trestním řízení je prováděn podle zákona účinného v době provedení tohoto úkonu.

Protože sám ZTOPO (stejně jako původní návrh z roku 2004) tedy časovou působnost neupravuje, je třeba aplikovat ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO, které říká, že nestanoví-li tento zákon jinak, použije se trestní zákoník, v řízení proti právnickým osobám pak trestní řád a pro určení časové působnosti zákona použít ustanovení trestního zákoníku.

Tento názor je také názorem většiny odborníků, objevil se však také názor, že pokud zákonodárce neupravil v ZTOPO časovou působnost, jedná se o legislativní nedostatek, který je možné napravit pouze doplněním takových ustanovení, přičemž je vyloučena subsidiární aplikace trestního zákoníku a k překlenutí toho nedostatku se využije aplikace čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod, která stanoví, že *trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán, přičemž pozdějšího zákona se použije tehdy, je-li to pro pachatele příznivější*. Jedná se však o názor spíše výjimečný.⁵⁰

Proti tomuto názoru je možné namítnout například to, že ani zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže neobsahuje úpravu časové působnosti.

Navíc je možné souhlasit se Sýkorou, který podotýká, že v případě působnosti místní, věcné a osobní je nutné přihlédnout k tomu, že právnické osoby jako pachatelé mají odlišnou povahu od pachatelů, kteří jsou fyzickými osobami, u působnosti časové tu tato nutnost není a je možné zde bez problémů aplikovat ustanovení trestního zákoníku.⁵¹

Zvláštnosti však bude možné nalézt zejména při aplikaci zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, a to z toho důvodu, že tento zákon trestní odpovědnost právnických osob do českého právního řádu zavádí jako nový institut, není tu tak žádný předcházející zákon, který by tuto problematiku upravoval.

50 JELÍNEK, J., HERCZEG, J., 2013. Op. cit. sub 48, s. 40-41.

51 SÝKORA, M., 2013. Op. cit. sub 46, s. 128.

Významné je to zejména v souvislosti se zákazem retroaktivity, který najdeme upravený v ustanovení § 1 TZ. Zde je stanoveno, že *čin je trestný, jen pokud jeho trestnost byla zákonem stanovena dříve, než byl spáchán*. Podle ZTOPO je tak možné právnické osoby stíhat pouze za skutky, které spáchaly za účinnosti toho zákona, tedy po dni 31. 12. 2011. Navíc se zákaz retroaktivity týká také trestných činů, za něž nemohly být právnické osoby až do 1. 12. 2016 odpovědné, tehdy totiž vstoupila v platnost novela č. 183/2016 Sb., která významně rozšířila rozsah kriminalizace právnických osob, neboť zavedla v podstatě generální trestní odpovědnost právnických osob. Tím se však budu blíže zabývat v kapitole věnované právě rozsahu kriminalizace.

3.3.3 Osobní působnost

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob nedefinuje, co je právnickou osobou, nevymezuje tedy pozitivně, které entity spadají do jeho působnosti. Tento úkol přenechává právu občanskému. Zde je možné najít definici pojmu právnická osoba, a to v ustanovení § 20 občanského zákoníku. Ten stanoví, že *právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnická osoba pak může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou*.

Podle literatury může být právnická osoba jak společenstvím osob, tak účelově určeným majetkem. Jako významný znak je uváděna právní osobnost, tedy způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti, a to taková, která se slučují s jejich povahou, dále způsobilost k právním jednáním, která se u nich kryje s právní osobností či deliktní způsobilost, tedy způsobilost být subjektem deliktní odpovědnosti. Dalším znakem je pak majetková autonomie právnických osob, tedy skutečnost, že majetek právnických osob je oddělen od majetku jejich členů, zakladatelů a jiných osob a nakonec to, že vnitřní uspořádání právnické osoby představuje určitý organizační celek.⁵²

52 DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016. s. 269 – 270.

Právnícké osoby mohou být podle § 122 OZ ustaveny zakladatelským právním jednáním, zákonem, rozhodnutím orgánu veřejné moci, popř. jiným způsobem, který stanoví právní předpis.

Vznikají přitom dnem zápisu do veřejného rejstříku, v případě osob zřízených zákonem, dnem, kdy tento zákon nabude účinnost. Je také možné, aby zákon stanovil, ve kterých případech není ke vzniku právnické osoby potřebný zápis do veřejného rejstříku či ve kterých případech je ke vzniku právnické osoby nutné rozhodnutí orgánu veřejné moci (§ 126 OZ).

Občanský zákoník tak obsahuje obecnou právní úpravu všech právnických osob, a to jednak v ustanovení § 20 OZ, tak zejména v ustanovení § 118 a násl. OZ.⁵³

Samotný zákon o trestní odpovědnosti právnických osob obsahuje v ustanovení § 6 úpravu negativní osobní působnosti. ZTOPO se tak vztahuje na všechny právnické osoby s výjimkou těch, které jsou v tomto ustanovení z působnosti zákona vyloučeny. Podle § 6 odst. 1 nejsou podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob trestně odpovědné:

a) *Česká republika,*

b) *územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci.*

Důvodová zpráva k ZTOPO k tomuto ustanovení uvádí, že toto vyloučení vychází z definice právnické osoby tak, jak je obsažena v mezinárodních dokumentech, které ji shodně definují jako „*jakýkoliv subjekt, který je právnickou osobou podle příslušného vnitrostátního práva, s výjimkou států nebo jiných veřejnoprávních subjektů při výkonu veřejné moci a veřejných mezinárodních organizací.*“⁵⁴ Z toho je tak možné vyvodit, že ačkoli to zákon výslovně nestanoví, nevztahuje ani na ostatní státy a veřejné mezinárodní organizace. To je logické, jen těžko si je možné představit, že budou orgány činné v trestním řízení stíhat nějaký stát či mezinárodní organizaci.

53 FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. s. 3.

54 Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Sněmovní tisk č. 285/0 v 6. volebním období. 2011. s. 30.[online]

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0>. (cit. 5. 10. 2019)

Toto ustanovení však vyvolává také řadu otázek. Tou první je, co se rozumí pojmem Česká republika. Alespoň zčásti na ni odpovídá ustanovení § 6 odst. 2 ZTOPO, které stanoví, že *majetková účast právnických osob uvedených v odstavci 1* (tedy České republiky a územních samosprávných celků) *na právnické osobě nevyklučuje trestní odpovědnost takové právnické osoby podle tohoto zákona*. Ani právnické osoby, v nichž má stát stoprocentní majetkovou účast, tak nejsou vyňaty z působnosti ZTOPO.

Jak říká komentář k ZTOPO, je Česká republika státem, který je sám právnickou osobou a je souborem organizačních složek, které vykonávají v rámci své činnosti a působnosti funkce státu. Nedávalo by asi přílišného smyslu, aby stát prostřednictvím vlastních orgánů trestal sám sebe. To však není jediný důvod, proč nemohou být organizační složky státu trestně odpovědné. Tím druhým je skutečnost, že nejsou právnickými osobami, stejně jako organizační složky územních samosprávných celků.⁵⁵

Vedle České republiky jsou z trestní odpovědnosti právnických osob vyňaty také územní samosprávné celky, ovšem pouze při výkonu veřejné moci. Článek 99 Ústavy vymezuje obce jako územní samosprávné celky základní a kraje jako územní samosprávné celky vyšší. Podle článku 101 odst. 3 Ústavy jsou územní samosprávné celky veřejnoprávními korporacemi, které mohou mít vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu. Zvláštní postavení pak má hlavní město Praha, které je jak obcí tak vyšším územně samosprávným celkem. Stále však platí, že se jedná o veřejnoprávní korporaci, která může mít vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu. Vymezení pojmu územního samosprávného celku nečiní tedy žádné větší potíže. Je však možné položit otázku, co spadá pod pojem „při výkonu veřejné moci“. Ústavní soud ve svém nálezu II.ÚS 75/93 ze dne 25. 11. 1993 veřejnou moc definoval jako *„takovou moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo nebo zprostředkovaně, přičemž subjekt, o jehož právech či povinnostech orgán veřejné moci rozhoduje, není s tímto orgánem v rovnoprávném postavení a rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí od vůle subjektu.“*

Územní samosprávné celky tak vykonávají veřejnou moc tehdy, pokud autoritativně rozhodují o právech a povinnostech jiných osob (ať už fyzických nebo právnických) a tato rozhodnutí jsou vynutitelná a územní samosprávné celky mohou do těchto práv a povinností zasahovat.⁵⁶

55 JELÍNEK, J., HERCZEG, J., 2013. Op. cit. sub 48, s. 52-53.
56 ŠÁMAL, P. a kol., 2018. Op. cit. sub 48, s. 131.

Do pojmu „výkon veřejné moci“ tak můžeme zařadit jednání územních samosprávných celků:

- a) v samostatné působnosti, nebo
- b) v přenesené působnosti.

Pokud jde o samostatnou působnost, u krajů do ní patří záležitosti, které výslovně stanoví zákon. Jsou to například záležitosti svěřené zastupitelstvu podle ustanovení § 35 a § 36 zákona o krajích nebo záležitosti svěřené radě kraje dle § 59 zákona o krajích.⁵⁷ U úpravy samostatné působnosti obcí je využita tzv. zbytková klausule, ustanovení § 35 zákona o obcích do ní tak řadí záležitosti, které jsou v zájmu obce a jejích občanů, a to pokud již nejsou zákonem svěřeny krajům, pokud nejde o přenesenou působnost obce nebo o působnost, která je zvláštním zákonem svěřena správním úřadům jako výkon státní správy, stejně jako záležitosti, které do samostatné působnosti obce svěří zákon.⁵⁸ Hlavní město Praha má pak zvláštní úpravu samostatné působnosti v ustanovení § 16 a násl. zákona o hlavním městě Praze.

Přenesenou působnost vykonávají orgány kraje podle § 29 odst. 1 zákona o krajích na svém území ve věcech, které stanoví zákon. Obce pak na svém území vykonávají státní správu ve věcech stanovených zákonem (§ 61 a násl. zákona o obcích), přičemž působnost v těchto věcech je působností přenesenou.⁵⁹ Orgány hlavního města Prahy pak podle ustanovení § 31 odst. 1 a 2 zákona o hlavním městě Praze vykonávají jednak přenesenou působnost, kterou zvláštní zákon svěří orgánům krajů, a také tu kterou zvláštní zákon svěří orgánům obcí, orgánům obcí s pověřeným obecním úřadem a orgánům obcí s rozšířenou působností, není-li dále stanoveno jinak.

Vždy je tedy nutné zvažovat, zda územní samosprávný celek jednal v rámci přenesené či samostatné působnosti, a pokud ano, jednal při výkonu veřejné moci a podle ustanovení § 6 odst. 1 písm. b) ZTOPO je tak jeho trestní odpovědnost vyloučena.

Pokud českou právní úpravu osobní působnosti srovnáme například s právní úpravou slovenskou, pro niž byl údajně inspirací český zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, pak zjistíme, že ta česká je o dost širší, a to zejména z toho důvodu, že slovenská

57 GERLOCH, A.; HŘEBEJK, J.; ZOUBEK, V. Ústavní systém České republiky. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 516 s., s. 261.

58 GERLOCH, A.; HŘEBEJK, J.; ZOUBEK, V., 2013. Op. cit. sub 57, s. 253.

59 GERLOCH, A.; HŘEBEJK, J.; ZOUBEK, V., 2013. Op. cit. sub 57. s. 255.

úprava vylučuje v § 5 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osob z pôsobnosti zákona nejen obce a vyšší územní celky, a to at' už je jejich činnost jakákoli, ale vedle toho například také právnické osoby, které jsou v době spáchání trestného činu zřízeny zákonem. Tím je z možností být trestně odpovědnou vyňata dlouhá řada právnických osob, které v České republice mohou být bez problémů trestně stíhány, například veřejné vysoké školy, což činí českou právní úpravu mnohem přísnější.⁶⁰ Tato úprava je také přísnější než původní návrh zákona z roku 2004, který z trestní odpovědnosti vylučoval kromě České republiky také územní samosprávné celky bez omezení a Českou národní banku.⁶¹

3.3.4. Věcná působnost

Věcná působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob je jednou z oblastí, o nichž se vedly rozsáhlé diskuze, a také již od účinnosti zákona došlo k významné změně pojetí věcné působnosti zákona.

Věcnou působností trestních zákonů je vyjádřeno, na jaký okruh společenských vztahů takový zákon dopadá.⁶² U trestní odpovědnosti právnických osob je věcná působnost označována také jako rozsah kriminalizace.

Při zavádění trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu bylo potřeba zvážit, jak bude rozsah kriminalizace upraven. Existuje totiž několik možností, jak se s touto otázkou vypořádat.

Tou první je řešení, kdy je možné v zákoně najít taxativně vyjmenované trestné činy, kterých se může právnická osoba dopustit a u všech ostatních je trestní odpovědnost právnických osob vyloučena.

Druhým řešením je tzv. generální trestní odpovědnost, kdy právnická osoba může být zodpovědná zásadně za všechny trestné činy, přičemž mohou být stanoveny výjimky. Při vymezování těchto výjimek je možné stanovit, že se právnická osoba může dopustit

60 BRUNA E., 2017. Op. cit. sub 14, s. 80 - 82.

61 Ustanovení § 3 vládního návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Sněmovní tisk 745/0 ve 4. volebním období. 2004.[online]

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=745&CT1=0> (cit. 8. 10. 2019)

62 JELÍNEK, J. a kol., 2016. Op. cit. sub 36. S. 81.

všech trestných činů, kromě těch, u nichž to vylučuje povaha právnické osoby (například dvojí manželství). Jako druhá varianta přichází v úvahu úprava, v níž je stanoveno, že právnická osoba může být trestně odpovědná za všechny trestné činy s výjimkou trestných činů taxativně vyjmenovaných zákonem.

Zákon č. 418/2011 Sb. se ve své původní verzi, v níž byl v roce 2011 přijat, přiklonil k první variantě. V ustanovení § 7 ZTOPO tak bylo taxativně vyjmenováno 84 trestných činů, které mohly spáchat právnické osoby. Důvodová zpráva k návrhu zákona k tomuto ustanovení říká, že okruh trestných činů je striktně omezen na ty, u nichž je zavedení deliktní odpovědnost právnických osob vyžadují mezinárodní smlouvy a předpisy Evropské unie, přičemž je rozšířen o daňové trestné činy, což je odůvodněno tím, že bude poskytnuta obdobná ochrana finančním zájmům České republiky, jako je poskytována finančním zájmům Evropské unie.⁶³

Tato úprava byla však významně kritizovaná, a to proto, že podle kritiků byla řada trestných činů opomenuta. Ustanovení například neobsahovalo žádný trestný čin proti životu a zdraví (Hlava I. trestního zákoníku), což například vylučovalo odpovědnost právnických osob poskytujících zdravotnické služby za takové trestné činy apod. V návaznosti na tuto kritiku pak bylo ustanovení vytýkáno, že naproti tomu obsahuje např. trestný čin vydírání podle § 175 trestního zákoníku či trestný čin sexuálního nátlaku dle § 186, u nichž je způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby.⁶⁴ Chyběly v něm také některé významné majtkové delikty, jejichž spáchání by mohlo být u právnických osob poměrně časté, například úpadkové delikty nebo trestný čin porušení povinnosti při správě cizího majetku.

Postupně bylo přijato několik novelizací, které do ustanovení § 7 ZTOPO přidávaly pouze jednotlivé trestné činy.

K významné změně však došlo v roce 2016, a to již několikrát zmiňovanou novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, zákonem č. 183/2016 Sb. Jejím

63 Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. 2011. Op. cit. sub 20, s. 40. [online]

64 GVOZDEK, Filip. Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Bulletin advokacie. 2016, č. 11, s. 42-45.[online]

Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpweyk7geyv6427gqza&groupIndex=5&rowIndex=0>
(cit. 8. 10. 2019)

prostřednictvím totiž došlo mimo jiné k tomu, že zákonodárce zcela změnil pojetí věcné působnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a nově stanovil v podstatě generální kriminalizaci jejich jednání. V současnosti se tak podle ustanovení § 7 ZTOPO mohou právnické osoby dopustit všech trestných činů uvedených v trestním zákoníku, s výjimkou těch, které jsou v tomto ustanovení taxativně vyjmenovány. Toto ustanovení pak nově obsahuje:

- všechny trestné činy proti branné povinnosti obsažené v jedenácté hlavě zvláštní části trestního zákoníku,
- všechny trestné činy vojenské obsažené ve dvanácté hlavě zvláštní části trestního zákoníku
- 21 dalších taxativně vyjmenovaných trestných činů, mezi něž patří například trestný čin zabití podle § 141 tr. zákoníku, trestný čin dvojího manželství podle § 194 tr. zákoníku či trestný čin opilství dle § 360 tr. zákoníku.

Je tedy zjevné, že nejen, že došlo k obrácení způsobu výčtu trestných činů z pozitivního na negativní, ale zároveň došlo také k významnému rozšíření kriminalizace jednání právnických osob. Podle Jelínka to však byl právě přílišný rozsah kriminalizace jednání právnických osob, jdoucí nad rámec mezinárodních požadavků, který byl jedním z důvodů odmítnutí původního vládního návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2004. Hovoří také o dalších negativních dopadech takové úpravy, kterými je např. nerespektování subsidiárního charakteru trestního práva či hrozba zahlcení soudního systému.⁶⁵

3.4. Přičitatelnost jednání a možnost právnické osoby „vyvinít se“

Jak jsem již zmiňovala v druhé části této práce, byla jedním z argumentů odpůrců zavedení trestní odpovědnosti právnických osob skutečnost, že právnické osoby, jakožto fiktivní útvary bez vlastní vůle nejsou schopné jednat.

⁶⁵ JELÍNEK, J. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Bulletin advokacie. 2017, č. 4, s. 17.

V české právní úpravě skutečně převládla spolu s účinností nového občanského zákoníku teorie fikce. V rámci trestní odpovědnosti právnických osob se však uplatňuje koncepce, podle níž je právnickým osobám přičítáno protiprávní jednání určitých fyzických osob, a právnické osoby díky tomu mohou být za takové jednání trestně odpovědné.

Není tak možné říci, že by spolu s trestní odpovědností právnických osob byla do českého právního řádu zavedena objektivní trestní odpovědnost, trestní odpovědnost zůstává i pro právnické osoby nadále odpovědností subjektivní, tedy odpovědností za zavinění. K potvrzení této teze je možné argumentovat tím, že zákon o trestní odpovědnosti právnických osob je tzv. vedlejším trestním zákonem, je speciální úpravou k trestnímu zákoníku a v otázkách, které neupravuje sám, se na otázky trestní odpovědnosti právnických osob použije trestní zákoník. Je tedy nutné, aby i v této oblasti byly respektovány základní zásady trestního práva hmotného, z nichž jednou je také zásada odpovědnosti zavinění. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob by musel výslovně stanovit odchýlnou úpravu pro právnické osoby, k čemuž nedošlo. I trestní odpovědnost právnických osob tak je odpovědností subjektivní.

3.4.1 Přičitatelnost

Koncepci přičitatelnosti nalezneme upravenou v ustanovení § 8 ZTOPO. Ten ve svém prvním odstavci vyjmenovává, která fyzická osoba se musí dopustit protiprávního činu, aby jej bylo možné přičíst právnické osobě. Těmito osobami jsou:

„a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,

b) osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),

c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo

d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c),“

a to pokud byl tento čin spáchán v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, je-li právnické osobě jejich jednání přičitatelné podle § 8 odst. 2 ZTOPO. Podle tohoto odstavce lze právnické osobě přičítat spáchání trestného činu uvedeného v §7, pokud byl spáchán:

„a) jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c), nebo

b) zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c) anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřízeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.“

Pelc přitom v souvislosti se subjektivní stránkou trestní odpovědnosti právnických osob rozlišuje její dvě části, a to část derivativní (odvozenou), která se plně odvíjí od subjektivní stránky trestného činu fyzické osoby, a vedle ní část originární (vlastní). Ta podle něj spočívá v zanedbání tzv. náležité péče, zejména v opomenutí opatření, které požaduje jiný právní předpis a dalších kroků, které lze po právnické osobě spravedlivě požadovat.⁶⁶

K podobnému závěru došel také Jelínek, podle kterého by právnická osoba mohla být odpovědná jen tehdy, pokud by bylo prokázáno, že zanedbala určitou povinnou péči. Pro toto zanedbání přitom navrhuje termín „vina právnické osoby“, kterým by se subjektivní stránka trestného činu právnické osoby odlišila od subjektivní stránky trestného činu fyzické osoby, s níž jsou spojeny termíny „úmysl“ a „nedbalost“.⁶⁷

Ustanovení § 8 odst. 3 ZTOPO pak stanoví, že *trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba způsobem podle odstavců 1*

66 PELC, V. Trestní odpovědnost právnických osob za praní peněz. In Acta Universitatis Carolinae. Iuridica. 2017, 63(2), 7-24., s. 51.

67 JELÍNEK, J., 2017. Op. cit. sub 8, s.16.

a 2 jednala. Toto ustanovení souvisí s novou zásadou souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti právnických a fyzických osob, která je vyjádřena také v § 9 odst. 3 ZTOPO, který říká, že *trestní odpovědnost právnické osoby není dotčena trestní odpovědností fyzických osob*, a naopak.

Je však zjevné, že aby bylo možné právnické osobě přičítat jednání fyzické osoby, musí být alespoň v hrubých obrysech jasné, že se nepochybně jedná o některou z osob vyjmenovaných v § 8 odst. 1 ZTOPO, a zároveň musí být možné dovodit její zavinění, které může být následně právnické osobě přičteno. To může být poněkud problematické.

V ustanovení § 8 odst. 4 ZTOPO nalezneme rozšíření jednání přičitatelných právnické osobě. Je tu stanoveno, že právnické osobě se přičítá protiprávní jednání podle § 8 odst. 1 a 2 i v případech, jestliže:

„a) k jednání uvedenému v odstavcích 1 a 2 došlo před vznikem právnické osoby,

b) právnická osoba vznikla, ale soud rozhodl o neplatnosti právnické osoby,

c) právní úkon, který měl založit oprávnění k jednání za právnickou osobu, je neplatný nebo neúčinný, nebo

d) jednající fyzická osoba není za takový trestný čin trestně odpovědná.“

Ad a): Toto ustanovení navazuje na úpravu založení a vzniku právnické osoby, kterou nalezneme v § 122 a § 126 OZ, a která od sebe odlišuje pojem založení právnické osoby, k němuž dojde zakladatelským právním jednáním, zákonem, rozhodnutím orgánu veřejné moci, popř. jiným způsobem, který stanoví jiný právní předpis, a pojem vzniku právnické osoby, k němuž dochází dnem jejího zápisu do veřejného rejstříku, je-li právnická osoba zřízena zákonem, pak dnem účinnosti tohoto zákona, nestanoví-li zákon den pozdější.

Ustanovení § 127 OZ pak umožňuje, aby bylo za právnickou osobu jednáno jejím jménem již před jejím vznikem. Kdo takto jedná, je z tohoto jednání oprávněn a zavázán sám. Právnická osoba pak může účinky těchto jednání pro sebe do tří měsíců od svého vzniku převzít. V tomto případě platí, že je z těchto jednání oprávněna a zavázána od počátku.

Ačkoli je zjevné, že úprava v § 8 odst. 4 písm. a) ZTOPO ze soukromoprávní úpravy do jisté míry vychází, na rozdíl od úpravy v občanském zákoníku pochopitelně nevyžaduje, aby právnická osoba účinky protiprávního jednání, které bylo učiněno před jejím vznikem a v jejím zájmu, na sebe převzala. Trestně odpovědnou tak bude již svým vznikem.

Ad b): Možnost prohlásit právnickou osobu za neplatnou nalezneme obecně upravenou v § 129 OZ, který stanoví, že soud právnickou osobu po jejím vzniku i bez návrhu prohlásí za neplatnou, pokud:

- „a) zakladatelské právní jednání chybí,*
- b) zakladatelské právní jednání nemá náležitost nezbytnou pro právní existenci právnické osoby,*
- c) právní jednání zakladatelů odporuje § 145 OZ nebo*
- d) právnickou osobu založilo méně osob, než je k tomu podle zákona třeba.“*

Zvláštní úpravu prohlášení obchodní korporace za neplatnou pak nalezneme pro obchodní korporace v § 92 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích. Soud podle tohoto ustanovení prohlásí obchodní korporaci po jejím vzniku i bez návrhu za neplatnou také, jestliže:

- „a) společenská smlouva nebyla pořízena v předepsané formě,*
- b) nebyla dodržena ustanovení o výši nejnižšího splacení základního kapitálu, nebo*
- c) zjistí nezpůsobilost k právním jednáním všech zakládajících společníků.“*

Úprava obsažená v § 8 odst. 4 písm. b) ZTOPO se snaží zabránit tomu, aby se právnická osoba, která vznikla a určitou dobu existovala, a tedy pravděpodobně také činila některá právní jednání, vyhnula trestní odpovědnosti za trestný čin, který za dobu své existence spáchala, a to z toho důvodu, že byla soudem prohlášena za neplatnou. Z tohoto ustanovení tak vyplývá, že skutečnost, že byla právnická osoba prohlášena za neplatnou, nemá žádný vliv na její trestní odpovědnost. Jako účel tohoto ustanovení je možné vnímat zejména ochranu třetích osob, vůči nimž se taková právnická osoba prohlášena za neplatnou dopustila trestného činu.

Ad c): K ochraně třetích osob slouží nepochybně také ustanovení § 8 odst. 4 písm. c) ZTOPO. Z něj vyplývá, že není důležité, zda ten, kdo za právnickou osobu jednal, měl k takovému jednání platný a účinný titul. Je tedy možné trestněprávně postihnout právnickou osobu, za níž právně jedná osoba na základě neplatného či neúčinného právního jednání, které mělo založit právě oprávnění k jednání za právnickou osobu.⁶⁸

Ad d): Konečně posledním případem, upraveným v § 8 odst. 4 písm. d) ZTOPO, je situace, kdy jednající fyzická osoba není za daný trestný čin vůbec trestně odpovědná. Fenyk, Smejkal a Bílá se v tomto případě zaměřují na tzv. činy jinak trestné, tedy činy, které jsou v daném případě ve smyslu trestního zákoníku relativně beztrestné, za jiných okolností by však byly trestnými činy. Tyto autoři dělí na dvě kategorie.

Do první z nich spadají činy, které sice naplňují znaky skutkové podstaty trestného činu, nejsou jím však z důvodu nedostatku věku, nepřičetnosti či, v případě mladistvých, nedostatku rozumové a mravní vyspělosti. Tyto činy autoři podřazují právě pod ustanovení § 8 odst. 4 písm. d) ZTOPO, na rozdíl od druhé kategorie.

Tu tvoří činy, které také naplňují skutkovou podstatu trestného činu, chybí jim však protiprávnost. Není-li jednání fyzické osoby protiprávní, nejsou naplněny ani podmínky jeho přičitatelnosti právnické osobě.

Jako samostatnou skupinu komentář zmiňuje omyly v trestním právu, které také řadí pod ustanovení § 8 odst. 4 písm. d) ZTOPO, ačkoli se tu trestní odpovědnost právnických osob bude odvozovat od tzv. nepřímého pachatele, tedy osoby, pod jejímž vlivem konkrétní osoba v omylu jednala.⁶⁹

3.4.2 Možnost právnické osoby „vyvinit se“

V současnosti zákon č. 418/2011 Sb. obsahuje dvě ustanovení, jimiž právnickým osobám umožňuje se z trestní odpovědnosti vyvinit, a to ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) a § 8 odst. 5 ZTOPO.

⁶⁸ ŠÁMAL, P. a kol., 2018. Op. cit. sub 48, s. 224 – 227.

⁶⁹ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I., 2018. Op. cit. sub 53, s. 56 – 57.

První z nich umožňuje právnické osoby vyvinit se v případě, že trestný čin měl být spáchán zaměstnancem či osobou v podobném postavení, a právnická osoba prokáže, že se tak nestalo na základě rozhodnutí, schválení či pokynu právnické osoby, a že provedla opatření, která měla provést podle jiného právního předpisu, či které po ní lze spravedlivě požadovat. Zákon výslovně zmiňuje povinnou či potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců či jiných podřízených osob, a také opatření nezbytná k zamezení či odvrácení následků spáchaného trestného činu.

Zákonem č. 183/2016 Sb. byl do § 8 ZTOPO přidán nový pátý odstavec, který stanoví: *„Právnická osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.“*

Tím byla pro právnické osoby zavedena možnost vyvinit se z trestní odpovědnosti i v případě, že se trestného činu nedopustil zaměstnanec či osoba v podobném postavení, ale některá z osob, které jsou uvedeny v § 8 odst. 1 písm. a) – c) ZTOPO.

Odpovědět na otázku, co je tím „veškerým úsilím, které lze po právnické osobě spravedlivě požadovat“, se potom pokoušejí odborníci. Šámal, Čentěš a Lorko se pokoušejí o doporučení některých opatření, která by měla pro právnické osoby představovat východisko. Jsou jimi tyto zásady:

- a) zásada proporcionality, resp. přiměřenosti postupů,
- b) plná angažovanost vedení, resp. orgánů právnické osoby,
- c) systematické vyhodnocování rizik,
- d) správná volba nástrojů vnitřní kontroly, dohledu a organizace,
- e) dostatečná komunikace a školení,
- f) dostatečná kontrola.

Ad a): Tímto bodem se rozumí, že při aplikaci vnitřní kontroly a jiných opatření se přihlíží k povaze právnické osoby, s ohledem na její specifika, jako je např. velikost právnické osoby, druh činnosti, kterou vykonává, povaha a způsob jejího řízení či struktura jejích obchodních partnerů.

Ad b): Vedení právnické osoby by mělo být tím, kdo monitoruje provádění vnitřních opatření a prověřuje, zda jsou přijatá opatření dostatečná, případně je reviduje a zlepšuje. Musí zajistit, že se zaměstnanci právnické osoby seznámí se všemi příslušnými předpisy a kontrolovat jejich dodržování. Za stejně významnou považují autoři vzájemnou kontrolu uvnitř vedení, stejně jako kontrolu a evidenci schvalovacích a rozhodovacích procesů, které ve vedení probíhají.

Ad c): Přípravě a zavádění preventivních opatření by mělo předcházet vyhodnocení rizik, a to jak těch vnitřních (nesprávně nastavené interní kontrolní procesy, zastaralé či neexistující interní předpisy či jejich nedodržování), tak těch vnějších (hrozících zejména fyzickým osobám, které zastupují právnickou osobu navenek).

Ad d): Zde se mluví o opatřeních na třech úrovních – preventivní (měla by omezovat faktory vedoucí k páčání trestné činnosti), detekční (měla by usnadnit odhalování trestné činnosti) a reaktivní (měla by vést k postihu za spáchaný trestný čin). Řada z nich je přitom zaváděna prostřednictvím interních předpisů, jako je například pracovní řád, pravidla jednání či organizační řád, ale třeba také etický kodex či interní účetní pravidla.

Ad e): V tomto případě podle autorů nestačí pouhá účast osob na školení, je nutné, aby byla školení prováděna ve vhodné formě, kvalifikovanými osobami, a aby osoby, které se jich zúčastní, aktivizovala.

Ad f): Kontrola v rámci právnické osoby by měla být komplexní a měla by být schopná zjistit, zda jsou přijatá opatření efektivní a dodržují se, či nikoli.⁷⁰

Bohuslav se pak v souvislosti s touto problematikou zabývá tzv. compliance programy. Do tohoto termínu zahrnuje dodržování právních norem právníky osobami, vytvoření a dodržování vnitřních norem právních i etických, stejně jako zavedení a realizaci řídicího a kontrolního systému právnické osoby, zaměřeného na dodržování jak právních, tak vnitřních norem, podle nichž je právnická osoba povinna postupovat.⁷¹

Poskytuje zároveň základní body, které by podle něj měl takový compliance program

70 ŠÁMAL, P., ČENTÉŠ, J., LORKO, J. Možnosti exkulpácie při vyvodzovaní trestnej zodpovednosti právnických osob v podmienkach Slovenskej republiky a Českej republiky. In JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté. Praha: Leges, 2017. Teoretik. s. 60 – 62.

71 BOHUSLAV, L., 2014. Op. cit. sub 31. s. 174.

obsahovat, aby se o právnické osobě v České republice dalo říci, že splnila požadavky, které požaduje ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO a měla tak možnost vyvinut se z trestní odpovědnosti.

Tyto body jsou následující:

- 1) plná podpora ze strany vedení společnosti a akcionářů*
- 2) nezávislé vyhodnocování trestněprávních rizik*
- 3) přijetí přiměřených pravidel a opatření pro odstranění či snížení rizik*
- 4) jednoznačný a průhledný systém vnitřních předpisů*
- 5) nastavený systém dělby kompetencí*
- 6) nastavený systém kontroly či auditů nad dodržováním přijatých pravidel a procesů,*
- 7) zavedení a vyhodnocování tzv. oznamovatelské linky,*
- 8) školení v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob a rizik z ní plynoucích,*
- 9) poskytování efektivní právní podpory zejména zaměstnancům právnické osoby.⁷²*

72 BOHUSLAV, L. Compliance program a jeho východiska zejména v zahraniční praxi. In JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté. Praha: Leges, 2017. Teoretik. s. 80.

3. 5 Pachatel, spolupachatel a účastník

V ustanovení § 9 odst. 1 ZTOPO je definován pachatel trestného činu podle tohoto zákona, a to jako *právníká osoba, které lze přičítat porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem způsobem uvedeným v tomto zákoně.*

Pro to, aby mohla být právníká osoba pachatelem trestného činu, je nutné splnit několik podmínek:

- 1) Nesmí jít o právníkou osobu vyňatou z působnosti zákona o trestní odpovědnosti právníků osob podle § 6 odst. 1 tohoto zákona.
- 2) Musí jít o trestný čin, který není uveden v § 7 ZTOPO, tedy takový, kterého se právníká osoba může dopustit.
- 3) Protiprávní jednání, kterým byl takový trestný čin spáchán, musí být právníké osobě přičitatelné podle § 8 odst. 1 a 2 ZTOPO.

Ve druhém odstavci tohoto ustanovení je potom, podobně jako v trestním zákoníku, za pachatele označen také tzv. nepřímý pachatel, tedy i právníká osoba, která k provedení činu užila jiné právníké nebo fyzické osoby. Podstatou nepřímého pachatelství je, že právníká osoba ke spáchání trestného činu zneužila jinou osobu. Tato zneužitá osoba není buď vůbec trestně odpovědná (fyzická osoba např. pro nepřičetnost či pro nedostatek věku), odpovídá pouze omezeně (např. za trestný čin spáchaný z nedbalosti) anebo alespoň není trestně odpovědná za tentýž trestný čin, ale za jiný čin méně trestný.⁷³

V posledním odstavci tohoto ustanovení je upraveno spolupachatelství. Jeho první věta stanoví, že trestní odpovědností právníké osoby není dotčena trestní odpovědnost fyzických osob uvedených v § 8 odst. 1 ZTOPO. Tím je vyjádřeno, že trestní odpovědnost právníků osob a trestní odpovědnost fyzických osob je odpovědností souběžnou a nezávislou. Je tu stanoveno, že *byl-li trestný čin spáchán společným jednáním více osob, z nichž alespoň jedna je právníká osoba, pak každá z nich odpovídá, jako by trestný čin spáchala sama.*

73 ŠÁMAL, P. a kol., 2018. Op. cit. sub 48. s. 260.

Ačkoli v názvu tohoto ustanovení nalezneme slova „Pachatel, spolupachatel a účastník“, ustanovení samotné účastenství vůbec neupravuje. Právnícké osoby však nepochybně mohou být také účastníky, z tohoto důvodu je nutné využít ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO, který v případě, že tento zákon nestanoví jinak, odkazuje na úpravu v trestním zákoníku.

Zde je účastenství upraveno § 24 TZ. Základní podmínkou účastenství je, že byl spáchán dokonáný trestný čin, nebo jeho pokus, a to trestně odpovědným pachatelem. Účastníkem potom je ten, kdo:

- a) spáchání takového trestného činu zosnoval nebo řídil (organizátor),
- b) v jiném vzbudil rozhodnutí spáchat takový trestný čin (návodce), nebo
- c) jinému spáchání takového trestného činu umožnil či usnadnil, a to zejména opatřením prostředků odstraněním překážek, vylákáním poškozeného na místo činu, apod. (pomocník).

3. 6 Přejchod trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby

Jak už jsem popsala v kapitole 3.2 této práce, v níž se zabývám novými zásadami, které trestní odpovědnost právnických osob přináší do českého právního řádu, upravuje zákon o trestní odpovědnosti právnických osob také přechod trestní odpovědnosti právnické osoby na jejího právního nástupce.

Výše již bylo zmíněno, že u fyzických osob by takovýto přechod byl samozřejmě nemyslitelný, u právnických osob se však jeví jako nutný, neboť jde o efektivní prostředek jak zabránit tomu, aby se právnická osoba vyhnula trestní odpovědnosti tím, že se nějakým způsobem transformuje či rozdělí.

Ustanovení § 10 ZTOPO je ustanovením poměrně stručným. Jeho první odstavce stanoví, že *trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce*. V ustanovení § 10 odst. 2 ZTOPO je pak stanoveno, že *pokud došlo k takovému přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce, pak soud při rozhodování o druhu a výměře trestu či ochranného opatření přihlédně také k tomu, v jaké rozsahu na něj přešly výnosy, užítky a jiné výhody ze spáchaného trestného činu a také k tomu, v jaké rozsahu právní nástupce případně pokračuje v činnosti, v souvislosti s níž došlo ke spáchání trestného činu*.

Závěrem je k přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby nutno dodat, že k němu dochází ze zákona, a to kdykoli, ať už je stav řízení proti právnické osobě v jakékoli fázi (tedy například i ještě před zahájením trestního stíhání), a dochází k němu objektivně, nevyžaduje se tedy, aby právnická osoba, která je právním nástupcem, věděla o trestném činu původní právnické osoby.

3.7 Zánik trestní odpovědnosti právnické osoby

Zánik trestní odpovědnosti znamená zánik trestněprávního vztahu mezi pachatelem a státem, vůči pachateli již není možné vyvozovat důsledky, které by jinak ze spáchání trestného činu vyplývaly. Důvody zániku trestní odpovědnosti jsou skutečnosti, které nastaly až po spáchání trestného činu, což je vlastnost, která je například odlišuje od okolností vylučujících protiprávnost, v jejichž důsledku vůbec nedošlo ke spáchání trestného činu, ale zároveň nastaly ještě předtím, než o tomto trestném činu bylo pravomocně rozhodnuto, to je odlišuje naopak od zániku výkonu trestu, tedy nemožnosti výkonu již uloženého trestu. Způsobují, že dojde k zániku práva státu na potrestání pachatele, a to jednou provždy.

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob výslovně upravuje dva způsoby zániku trestní odpovědnosti právnických osob, a to účinnou lítost a také promlčení trestní odpovědnosti. Kromě toho existují ještě další případy, kdy může trestní odpovědnost právnické osoby zaniknout, a to u:

- a) zvláštních případů účinné lítosti (právnických osob se týkají § 242, 312b a 362 trestního zákoníku),
- b) milosti prezidenta republiky [čl. 62 písm. g) a čl. 63 odst. 1 písm. j), k) Ústavy], a to jak individuální, tak hromadné, tedy tzv. amnestie.⁷⁴

Kromě toho se i pro právnické osoby uplatní zánik trestnosti přípravy a pokusu trestného činu podle § 20 odst. 3 a § 21 odst. 3 trestního zákoníku, stejně jako zánik trestnosti účastenství podle § 24 odst. 3 trestního zákoníku.

Pro fyzické osoby se jako důvod zániku trestní odpovědnosti uvádí také smrt, resp. prohlášení za mrtvého, přestože není jako důvod v trestním zákoníku výslovně stanovena. Právnické osoby samozřejmě nemohou zemřít, jako obdobnou je však třeba brát situaci, kdy je právnická osoba zlikvidována bez právních nástupců (neboť v případě, že by je měla, přechází na ně trestní odpovědnost podle § 10 ZTOPO). Vzhledem k obecnému zákazu, resp. poměrně přísným podmínkám zrušení, zániku a

74 ŠÁMAL, P. a kol., 2018. Op. cit. sub 48, s. 302.

přeměny právnické osoby, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, které jsou stanoveny v § 32 ZTOPO, se však tato možnost jeví jako spíše ojedinělá.⁷⁵

K důvodům zániku trestní odpovědnosti právnických osob musí orgány činné v trestním řízení přihlížet z úřední povinnosti.

Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob v českém právním řádu je založena na zásadě souběžné nezávislé trestní odpovědnosti právnických a fyzických osob. Skutečnost, že trestní odpovědnost právnické osoby zanikla v důsledku některého z důvodů zániku trestní odpovědnosti tak nemá vliv na případnou trestní odpovědnost osoby fyzické.

3.7.1 Účinná lítost

Institut účinné lítosti spočívá v tom, že zákon dává ochraně některých statků přednost před zájmem na trestním stíhání pachatele a potrestání pachatele (ať už fyzické nebo právnické osoby), upřednostňuje tedy zamezení či napravení škodlivého následku spáchaného trestného činu před potrestáním pachatele.⁷⁶ Jde snahu motivovat pachatele k tomu, aby sám zamezil škodlivému následku trestného činu nebo aby tento následek napravil.⁷⁷

Rozlišujeme přitom úpravu obecné účinné lítosti a účinné lítosti zvláštní. Obecná účinná lítost je komplexně upravena v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a trestní zákoník se tu tak nepoužije ani analogicky. Zvláštní případy účinné lítosti jsou naopak upraveny pouze v trestním zákoníku, přičemž vůči obecné úpravě účinné lítosti v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob jsou speciální.

Jak již bylo zmíněno výše, připadá pro právnické osoby v úvahu zvláštní úprava účinné lítosti v ustanovení:

75 FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I., 2018. Op. cit. sub 53, s. 84.

76 JELÍNEK, J., HERCZEG, J., 2013. Op. cit. sub 48, s. 97.

77 ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. s. 287.

a) § 242 trestního zákoníku ohledně trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a obdobné povinné platby,

b) § 312b trestního zákoníku ohledně trestného činu účasti na teroristické skupině a

c) § 362 trestního zákoníku ohledně trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině.

Úpravu obecné účinné lítosti tedy nalezneme v § 11 ZTOPO, který v prvním odstavci stanoví podmínky, za nichž může dojít k zániku trestní odpovědnosti právnických osob. Je požadováno, aby ze strany právnické osoby došlo k dobrovolnému upuštění od dalšího protiprávního jednání a zároveň ke splnění jedné ze dvou dalších podmínek.

Tou první je, že právnická osoba buď odstranila nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem, nebo zamezila škodlivému následku, případně že způsobený škodlivý následek napravila.

Druhou alternativou je, že právnická osoba učinila o trestném činu oznámení státnímu zástupci či policejnímu orgánu, a to ještě v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem, mohlo být ještě odstraněno, nebo mohlo být ještě zabráněno škodlivému následku.

Možnost zániku trestní odpovědnosti v důsledku účinné lítosti se u právnických osob vztahuje na všechny trestné činy, za něž může být právnická osoba podle § 7 ZTOPO trestně odpovědná, s výjimkou těch, které jsou vyjmenovány v ustanovení § 11 odst. 2 ZTOPO a také těch, u nichž se uplatní zvláštní úprava účinné lítosti (viz výše). Tato úprava je tedy o něco širší a pro právnické osoby výhodnější⁷⁸ než úprava účinné lítosti u osob fyzických, kterou nalezneme v ustanovení § 33 trestního zákoníku. V něm totiž najdeme pouze taxativní výčet trestných činů, u nichž trestní odpovědnosti může následkem účinné lítosti zaniknout.

Vyloučeny z účinné lítosti jsou podle § 11 odst. 2 ZTOPO tzv. korupční trestné činy. Důvodová zpráva k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob hovoří o vyloučení těchto trestných činů „na základě požadavků mezinárodních organizací, které kontrolují plnění závazků smluvních stran vyplývajících z Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských

78 FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I., 2018. Op. cit. sub 53, s. 87.

*transakcích (č. 25/2000 Sb.) a Trestněprávní úmluvy o korupci Rady Evropy (č. 70/2002 Sb.m.s.), neboť v rámci OECD a Rady Evropy se institut účinné lítosti stal ve vztahu k podplácení zahraničních veřejných činitelů předmětem opakované kritiky.*⁷⁹

I přes uvedení těchto důvodů však toto ustanovení ve znění z roku 2011 neobsahovalo všechny tzv. korupční trestné činy, nýbrž pouze tři z nich, za což bylo také kritizováno. Byla to až již mnohokrát zmiňovaná novela č. 183/2016 Sb., která do něj doplnila také trestný čin pletich v insolvenčním řízení podle § 226 TrZ, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 písm. e) TrZ, zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 3 nebo 4 TrZ, pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 odst. 1 písm. b) nebo c) trestního zákoníku a pletich při veřejné dražbě podle § 258 odst. 1 písm. b) nebo c) trestního zákoníku. Ze zániku trestní odpovědnosti právnických osob účinnou lítosti jsou tak již vyloučeny všechny tzv. korupční trestné činy.

3.7.2 Promlčení trestní odpovědnosti

Dalším důvodem zániku trestní odpovědnosti právnických osob, který zákon o trestní odpovědnosti právnických osob výslovně upravuje, je promlčení trestní odpovědnosti, upravené v §§ 12 a 13 ZTOPO.

Jedná se o institut, při kterém trestní odpovědnost, resp. trestnost činu zaniká uplynutím zákonem stanovené doby.

Důvody, pro které se tento institut v trestním právu uplatňuje, se dají označit spíše za hmotněprávní. Jedním z nich je skutečnost, že spolu s plynutím času slábne a postupně dokonce zcela zaniká potřeba nějaké trestněprávní reakce na spáchaný trestný čin, a to jak s ohledem na generální prevenci (neboť veřejnost na spáchaný čin brzy zapomíná a tak slábne i negativní reakce společnosti na něj, nebezpečnost činu se zmenšuje), tak také na prevenci individuální (dá se říct, že pokud pachatel v promlčecí době nespáchal stejně nebo přísněji trestný čin, je pravděpodobně napraven). Trest navíc svůj účel plní nejlépe, pokud následuje co nejdříve po spáchání trestného činu. Jako procesněprávní

⁷⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. 2011. Op. cit. sub 20, s. 45.

důvod je možné označit skutečnost, že uplynutím času se oslabuje síla důkazů, pozbývají spolehlivosti nebo již není možné jejich opatření.⁸⁰

Ustanovení § 12 ZTOPO neobsahuje žádnou zvláštní úpravu promlčení trestní odpovědnosti právnických osob, pouze odkazuje na obdobné použití § 34 trestního zákoníku. Toto ustanovení se použije na všechny trestné činy, kterých se podle § 7 ZTOPO může právnická osoba dopustit, s výjimkou trestných činů, které jsou taxativně vyjmenovány v ustanovení § 13 ZTOPO. Těmito trestnými činy jsou:

a) trestné činy uvedené ve zvláštní části hlavě třinácté trestního zákoníku, s výjimkou trestných činů založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka (§ 403 trestního zákoníku), projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (§ 404 trestního zákoníku) a popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia (§ 405 trestního zákoníku),

b) trestné činy rozvracení republiky (§ 310 trestního zákoníku), teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku) a teroru (§ 312 trestního zákoníku), pokud byly spáchány za takových okolností, že zakládají válečný zločin nebo zločin proti lidskosti podle předpisů mezinárodního práva.

Pro ostatní trestné činy spáchané právnickými osobami se tak obdobně použije úprava promlčení trestní odpovědnosti v § 34 trestního zákoníku, a to v celém rozsahu, tedy ohledně stanovení délky promlčecí doby, jejího stavení i přerušení.⁸¹

80 JELÍNEK, J. a kol., 2016. Op. cit. sub 36. s. 359

81 ŠÁMAL, P. a kol., 2018. Op. cit. sub 48, s. 318 - 323.

4. Zhodnocení platné úpravy a návrhy *de lege ferenda*

V této poslední části práce se zaměřím na nedostatky, které současná právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob má a pokusím se také navrhnout možná řešení těchto nedostatků.

4.1 Způsob přijetí zákona

Jak již bylo zmiňováno v předchozích částech, předcházely přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob vášnivá diskuze jednak o tom, zda je tato úprava vůbec potřebná a jednak o její případné podobě. Když nakonec došlo ke schválení návrhu zákona č. 418/2011 Sb., byl celý proces poněkud komplikovaný a v důsledku prezidentského veta a jeho následného přehlasování byla pak legisvakanční lhůta zákona pouhých 9 dní. Vzhledem k tomu, jak zásadní zásah znamenal tento zákon pro české trestní právo, se to jeví jako absurdní. Právníkům osobám nebyl poskytnut dostatečný čas, aby se připravily na zavedení své trestní odpovědnosti, neboť do poslední chvíle nebylo jasné, zda zákon bude či nebude přijat. Na tak brzkou účinnost zákona však nebyla připravena ani samotná veřejná moc, což je vidět na skutečnosti, že elektronická evidence trestů právnických osob, která je na rozdíl od rejstříku trestů fyzických osob veřejně přístupná, začala fungovat až rok a půl po účinnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.⁸²

Právě skutečnost, že nejen veřejnost, ale ani justice neměla dostatečný čas se s předpisem před jeho účinností seznámit, může být jedním z důvodů, proč v roce 2012 nedošlo k pravomocnému odsouzení žádné právnické osoby. Dalším důvodem může být samozřejmě také délka trestního řízení v České republice, ani v roce 2013 však nebylo číslo o mnoho větší, došlo k odsouzení tří právnických osob.

82 JELÍNEK, J. 2019. Op. cit. sub 3, s. 20

Už v roce 2014 se však situace začala zlepšovat, odsouzeno bylo 31 právnických osob⁸³ a rok od roku dochází k dalšímu nárůstu těchto čísel. Je však možné, že dojde k určité stagnaci, a to zejména z toho důvodu, že do ustanovení § 8 ZTOPO byl doplněn pátý odstavec, který umožňuje právnickým osobám, aby se za splnění určitých podmínek z trestní odpovědnosti vyvinuly. Jak moc bude tohoto institutu využíváno, ukáže až čas.

4.2 Rozsah kriminalizace

Již v kapitole, která se věnovala věcné působnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, jsem se zmiňovala o kritice, kterou si zákon vysloužil právě za způsob, jakým upravil rozsah kriminalizace jednání právnických osob. Nebyl přitom kritizován samotný způsob úpravy, spíše skutečnost, že zákonodárce do výčtu trestných činů v § 7 ZTOPO řadu z nich nezařadil, ačkoli nebyl důvod, aby za ně právnické osoby nebyly odpovědné. Jedním příkladem za všechny jsou trestné činy proti životu a zdraví, obsažené v Hlavě I. zvláštní části trestního zákoníku.

Místo, aby zákonodárce tuto kritiku vyslyšel, nedostatky napravil a trestné činy do ustanovení doplnil, což by podle mého názoru bylo správným řešením, došlo k něčemu zcela jinému. Novela č. 183/2016 Sb. zcela mění celou koncepci věcné působnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Nově v ustanovení § 7 ZTOPO najdeme výčet trestných činů, kterých se právnická osoba dopustit nemůže. Po téměř pěti letech účinnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, kdy si již jak orgány činné v trestní řízení, tak právnické osoby samotné začaly „zvykat“ na tuto právní úpravu, dochází k tomuto významnému rozšíření rozsahu jejich trestní odpovědnosti.

Navíc ani tato nová podoba ustanovení § 7 ZTOPO není bez chyb. Ačkoli zcela správně obsahuje řadu tzv. vlastnoručních trestných činů, tedy činů, které vyžadují, aby je pachatel spáchal vlastním projevem vůle, např. trestný čin rvačky podle § 158 trestního zákoníku či trestný čin soulože mezi příbuznými podle § 188 trestního zákoníku, nenajdeme v něm trestný čin křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku podle § 346 trestního zákoníku, který je také vlastnoručním trestným činem.

83 JELÍNEK, J., 2017. Op. cit. sub 8, s. 9 - 10.

Jako kladné je však třeba hodnotit, že novela na rozdíl od původního znění zákona alespoň poskytla dostatečný čas na seznámení se se změnami, když její účinnost byla stanovena na první den šestého měsíce následujícího po dni jejího vyhlášení.

4.3 Možnost právnické osoby „vyvinut se“ podle § 8 odst. 5 ZTOPO

Toto ustanovení bylo do zákona o trestní odpovědnosti doplněno již několikrát zmiňovanou významnou novelou tohoto zákona, zákonem č. 183/2016 Sb. Ačkoli právnickým osobám dává širší možnost, jak se vyvinut z trestní odpovědnosti, je přesto možné jej podrobit kritice. Řada z jeho problémů pramení ze skutečnosti, že se jedná o ustanovení, které v původním návrhu novely vůbec nebylo, k jeho doplnění došlo až v průběhu legislativního procesu. To znamená, že k němu neexistuje důvodová zpráva. Není tak možné při případných výkladových problémech použít metodu teleologického výkladu a pokusit se zjistit úmysl zákonodárce ani tímto způsobem.

Prvním z problémů tohoto ustanovení je terminologie, kterou používá. Mluví o tom, že se právnická osoba trestní odpovědnosti zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu zabránila. Klíčovým termínem je tu „zproští se“. Tento pojem je spojován s odpovědností objektivní, tedy odpovědností, která vzniká bez ohledu na zavinění.⁸⁴ Již v předchozích částech práce však píší, že trestní odpovědnost právnických osob je odpovědností subjektivní, ačkoli by právě tento použitý termín mohl vést k opačnému výkladu. Vhodnější formulací by tak podle mne bylo, že se právnická osoba „*vyviní z trestní odpovědnosti, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu zabránila.*“ Jako mnohem vhodnější se mi jeví také formulace, kterou navrhuje Šámal: „*Právnické osobě nelze přičítat podle odstavce 2 jednání osob uvedených v odstavci 1 písm. b), c) a d), pokud vynaložila veškeré úsilí, které po ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu těmito osobami zabránila.*“⁸⁵Tato formulace nicméně vylučuje

84 Viz např. JEMELKA, Luboš. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích : komentář. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckovy komentáře. s. 176.

85 ŠÁMAL, Pavel. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb.. *Trestněprávní revue*. 2016, č. 11-12, s. 247-253.[online]

Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpxi4s7geyv6mjsl5zv6mrug4&groupIndex=11&rowIndex=0>

možnost vyvinění právnické osoby v případě protiprávního jednání statutárních orgánů či jejich členů. Jelínek proti tomu namítá, že „statutárním orgánem mohou být dvě či více osob, z nichž pouze jedna bude jednat proti vytvořeným efektivním opatřením určeným k předcházení trestné činnosti.“⁸⁶ Sám pak jako vhodnější navrhuje tuto formulaci ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO: „Právnické osobě nelze jednání osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a), b), c) a d) přičítat (§ 8 odst. 2), pokud vynaložila potřebné úsilí, aby spáchání trestného činu těmito osobami zabránila.“⁸⁷

Další otázky vyvolává také vzájemný vztah tohoto ustanovení a § 8 odst. 2 ZTOPO. O výstižné řešení tohoto problému se podle mne postaral Bohuslav. Ten konstatuje, že pokud osoby uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) – c) ZTOPO provedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat ve vztahu k zaměstnanci, není protiprávní jednání zaměstnance podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO právnické osobě přičitatelné, trestní odpovědnost vůbec nevznikne a toto ustanovení má přednost před ustanovením § 8 odst. 5 ZTOPO, kdy se právnické osobě jednání fyzické osoby přičte, přičte se jí i trestní odpovědnost, ale pak se jí právnická osoba „zprostití“. Ve vztahu k ostatním osobám, tedy těm podle ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) – c) se použije pouze ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO.⁸⁸

Nesprávné mi naopak připadají úvahy o tom, že toto ustanovení obrací důkazní břemeno v trestním řízení, že je tedy povinností právnické osoby, aby, pokud se chce vyvinit z trestní odpovědnosti, předložila důkazy o tom, že vynaložila veškeré úsilí, které po ní lze spravedlivě požadovat. Tímto směrem podle mne míří Metodika nejvyššího státního zastupitelství, nazvaná „Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim“, která sice říká, že podle § 2 odst. 5 trestního řádu jsou to orgány činné v trestním řízení, které jsou povinny zjistit skutkový stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti, vzápětí však říká, že samotná díky ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO „předpokládá aktivní přístup právnické osoby k možnosti vyvinit se z trestní odpovědnosti“ a chce-li se právnická osoba vyvinit, je na ní, aby „příslušné podklady k důvodnosti závěru o vynaložení veškerého úsilí podle § 8 odst. 5 ZTOPO předložila.“⁸⁹ Myslím si, že takový výklad není správný a že i ve vztahu

(cit. 9. 10. 2019)

86 JELÍNEK, J., 2019. Op. cit. sub 3, s. 221

87 JELÍNEK, J., 2019. Op. cit. sub 3, s. 220

88 BOHUSLAV, L., 2017. Op. cit. sub 72. s. 73.

89 Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce, Nejvyšší státní zastupitelství, 14. 8. 2018, sp. zn. 1

k právníkům osobám v trestní řízení nadále platí zásada vyhledávací, tedy že orgány činné v trestním řízení musejí i nadále zjišťovat skutečnosti, které jsou právně významné, i bez návrhů stran.

K podobnému závěru ostatně došel také Pelc, který ve svém článku právě výše zmíněnou Metodiku podrobuje kritice a konstatuje, že podle něj „by Metodika NSZ v praxi neměla být respektována, neboť argumenty, které obsahuje, jsou v rozporu s elementárními pravidly interpretace práva.“⁹⁰

Dalším problémem tohoto ustanovení je, že zavádí pojem „veškeré úsilí“ bez toho, aby nějak blíže objasnilo, co je tím „veškerým úsilím které lze po právníkovi osobě spravedlivě požadovat“. Toto ustanovení nedává ani příkladný výčet opatření, která je po právníkovi osobě možné požadovat. Výklad tohoto pojmu tak leží na odborné literatuře, a zejména pak na orgánech činných v trestním řízení, které jsou tím, kdo je povinen posoudit naplnění podmínek, za nichž se právníkovi osoba vyviní z trestní odpovědnosti.

4.4 Přejchod trestní odpovědnosti na právního nástupce

Myšlenka úpravy přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce, aby se zabránilo tomu, že právníkovi osoba svou transformací unikne trestnímu stíhání a případnému potrestání, je nepochybně správná; způsob, jakým byl přechod trestní odpovědnosti právníkovi osob na jejich právního nástupce zaveden do českého právního řádu, však vyvolává spíše více otázek, než kolik poskytuje odpovědí.

Takovou otázkou může být, zda k přechodu dochází pouze v případě, že došlo k zániku původní právníkovi osoby, nebo není nutné, aby původní právníkovi osoba zanikla, pokud dochází k přechodu jejího jmění nebo jeho části na právního nástupce. Další otázkou je,

SL 141/2017, s. 22 - 23.[online]
Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace_8_odst._5_ZTOPO.pdf (cit. 25. 9. 2019)

90 PELC, V. Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právníkovi osob a obrácené důkazní břemeno. *Bulletin Advokacie: stavovský časopis české advokacie*. 2018.[online] Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kritika-nove-metodiky-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi-k-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-obracene-dukazni-bremeno?browser=mobi> (cit. 25. 9. 2019)

jaký je vlastně rozsah subjektů, na které tato odpovědnost přechází, zda se jedná o sukcesi generální či singulární či zda právními nástupci právnické osoby mohou být zase jenom právnické osoby, nebo i osoba fyzická.⁹¹

Komentáře se shodují, že k tomu, aby došlo k přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce, není nutné, aby původní právnická osoba zanikla.⁹² Aby to nutné bylo, musel by to zákon výslovně stanovit, nic takového se však nestalo. Z této skutečnosti tedy vyplývá, že trestně odpovědnou bude v tomto případě jednak právnická osoba, která je právním nástupcem a vedle ní také původní nezaniklá právnická osoba. Podle Jelínka by nicméně bylo správné, aby to bylo v zájmu právní jistoty v zákoně přímo uvedeno.⁹³

Sám text zákona stanoví, že trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce. Z toho je vyvozováno také to, že tato odpovědnost přechází i na právní nástupce těchto právních nástupců.

Pokud jde o problematiku singulárního a univerzálního nástupnictví, zde se názoru mírně rozcházejí. Na jedné straně stojí názor, že toto ustanovení se vztahuje pouze na nástupnictví univerzální. Tento názor zastávají Fenyk a Smejkal, když říkají, že „*pokud dochází jen k dispozici s objektem, tzn. s majetkem – ať už s podnikem, nebo s jednotlivou pohledávkou, nejde podle autorů o právní nástupnictví ve smyslu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.*“⁹⁴ Na straně druhé stojí názor, že právní nástupnictví při převodu obchodního závodu, jeho části či převodu podstatné části jmění právnické osoby či její převažující činnosti je za určitých podmínek také možno podřadit pod právní nástupnictví ve smyslu ustanovení § 10 odst. 1 ZTOPO, přičemž se hovoří o singulárním nástupnictví, k němuž dojde na základě jednání, které umožní právnické osobě vyloučit svou trestní odpovědnost nebo se vyhnout uložení trestu či jej ztlížit.⁹⁵ Šámal a Dědič označují převod obchodního závodu, jeho části či jiné věci hromadné, při němž právní nástupce vstupuje do všech práv a

91 ŠÁMAL, P., 2013. Op. cit. sub 43. s. 171.

92 ŠÁMAL, P. a kol., 2018. Op. cit. sub 48, s. 277.,

FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I., 2018. Op. cit. sub 53, s. 76.

JELÍNEK, J., HERCZEG, J., 2013. Op. cit. sub 48, s. 91.

93 JELÍNEK, J., 2019. Op. cit. sub 3, s. 250

94 FENYK, J., SMEJKAL, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012. s. 48.

95 FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I., 2018. Op. cit. sub 53, s.74 - 75.

povinností s ním souvisejících za další případ přechodu trestní odpovědnosti právnických osob.⁹⁶

K poslední otázce je nutné říci, že není možné, aby trestní odpovědnost právnické osoby přešla na fyzickou osobu. Trestní odpovědnost fyzických osob se řídí pouze trestním zákoníkem, nikoli zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob, fyzická osoba tak nemůže být právním nástupce právnické osoby ve smyslu § 10 odst. 1 ZTOPO.

Šámal a Dědič však připouštějí, aby v případě, že jmění, které z trestně odpovědné právnické osoby přešlo na osobu fyzickou, přejde opět na osobu právnickou, přešla trestní odpovědnost původní právnické osoby na tuto nabývající právnickou osobu.⁹⁷ S tím souhlasím, pokud by tomu tak nebylo, mohlo by se stát, že by právnické osoby používaly fyzické osoby jako „prostředníky“ k převodu svých práv na jiné právnické osoby, aby se tyto vyhnuly přechodu trestní odpovědnosti.

⁹⁶ ŠÁMAL, P. a kol., 2018. Op. cit. sub 48, s. 285.

⁹⁷ ŠÁMAL, P. a kol., 2018. Op. cit. sub 48, s. 283.

Závěr

Trestní odpovědnost právnických osob nejen že je tématem poměrně komplexním, je také tématem, o němž se stále hojně diskutuje. Svědčí o tom skutečnost, že i téměř osm let poté, co ZTOPO nabyl účinnosti, stále dochází k vydávání odborných článků a publikací věnujících se právě tomuto tématu, zájem o tuto problematiku tak v žádném případě neutichá. Ani samotný zákon č. 418/2011 Sb. nezůstal ve své původní podobě, byl dokonce již devětkrát novelizován.

Za cíl této práce jsem si uložila hlubší prozkoumání institutu trestní odpovědnosti právnických osob a následné posouzení, zda bylo jeho zavedení do právního řádu České republiky správným krokem, zda se jedná o zavedení, které bylo úspěšné a zda byla zvolena správná forma úpravy.

První otázkou, kterou bylo nutné položit, je, zda bylo vůbec potřeba trestní odpovědnost právnických osob zavádět. K rozhodnutí této otázky jsem se blíže zaměřila na argumentu podpůrců i odpůrců zavedení tohoto institutu. Ti první argumentovali především narůstající rolí právnických osob ve společnosti a v hospodářství a s tím souvisejícím nárůstem kriminality, která s činností právnických osob souvisí, ale také například mezinárodními závazky, které vyžadují, aby byly právnické osoby za protiprávní jednání efektivně postihovány. Odpůrci proti tomu vyzdvihují jako hlavní protiargument zejména skutečnost, že právnické osoby jsou pouze právní fikcí a jako takové nemohou právně jednat, už vůbec nemohou jednat zaviněně a tak nemohou být ani subjektem trestní odpovědnosti.

Poté, co jsem zvážila argumenty obou stran, jsem dospěla k závěru, že ačkoli řada z argumentů, které vznášeli odpůrci trestní odpovědnosti právnických osob, není lichá, přesto svou závažností nepřevyšují potřebu postihovat trestné činy spáchané prostřednictvím právnických osob či v souvislosti s jejich činností. Je nicméně nutné k nim přihlížet při vytváření a případných změnách právní úpravy.

Dospěla-li jsem tedy k závěru, že i přes případné argumenty proti bylo a stále je skutečně potřebné postihovat právnické osoby za trestné činy, resp. za protiprávní jednání, bylo další otázkou, jakým způsobem to učinit. Na tomto místě jsem vedle sebe

postavila tři metody úpravy, které je možné použít, tedy pravou a nepravou trestní odpovědnost právnických osob a také jiné formy úpravy odpovědnosti právnických osob, zejména odpovědnost správněprávní. Tyto metody jsem hlouběji prozkoumala a provedla jsem jejich vzájemné srovnání, abych mohla dojít k závěru, která z nich je nejvhodnější pro použití v právním řádu České republiky. Tímto závěrem bylo, že nejvhodnějším způsobem úpravy je pravá trestní odpovědnost právnických osob. Její výhodou oproti nepravé trestní odpovědnosti je zejména možnost postihu právnické osoby i v případě, že nedojde k postihu osoby fyzické. Je to zároveň nejrozšířenější způsob postihu protiprávního jednání spojeného s právnickými osobami v Evropě, nepravá trestní odpovědnost byla zvolena pouze v malém množství států a na základě jejich zkušeností se neukázala jako příliš efektivní. V neprospěch úpravy odpovědnosti v rámci správního práva pak hovořila zejména skutečnost, že v době, kdy se o možnosti postihovat právnické osoby za protiprávní činy začalo hovořit, bylo české právo nejednotné a chyběla v něm úprava řady důležitých institutů, které jsou běžnou součástí českého trestního práva.

Ke stejnému závěru dospěl nakonec i český zákonodárce, ačkoli cesta k přijetí ZTOPO v roce 2011 nebyla zcela jednoduchá. A právě historický vývoj právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob byl dalším tématem, kterým jsem se v této práci zabývala. Tento vývoj jsem zmapovala od roku 2000, kdy došlo k pojetí myšlenky zavést pravou trestní odpovědnost právnických osob do českého právního řádu, a tehdejší ministr spravedlnosti za tímto účelem sestavil odbornou komisi, která se tímto tématem zabývala, až do roku 2016. Tehdy byl přijat zákon č. 183/2016 Sb., který poměrně významně zasáhl do podoby trestní odpovědnosti právnických osob, tak jak je v České republice v současnosti upravena.

Posledním krokem směrem k cíli této diplomové práce byl hlubší pohled na v současnosti platnou právní úpravu. Protože se tato práce zabývá pouze hmotněprávními aspekty trestní odpovědnosti právnických osob, bylo předmětem mého zkoumání pouze prvních deset paragrafů ZTOPO.

U řady z nich došlo v posledních letech k zásadním změnám (zejména v důsledku již výše zmiňované významné novely), zde jsem se tedy pokusila objasnit, jakou podobu měla úprava před novelizací, jakou po ní a jaké byly důvody, které zákonodárce k této změně vedly. Příkladem takového ustanovení bylo zejména ustanovení § 7 ZTOPO,

keré před přijetím zákona č. 183/2016 Sb. obsahovalo výčet trestných činů, které může spáchat právnická osoba, po jeho přijetí nicméně obsahuje výčet zcela opačný, negativní, vyjmenovává tedy trestné činy, kterých se právnická osoba dopustit nemůže.

V zákoně je nicméně také řada ustanovení, která jsou poměrně stručná a jsou schopna vyvolat více otázek, než kolik poskytují odpovědi. Mezi taková ustanovení patří např. ustanovení § 10 ZTOPO, upravující přechod trestní odpovědnosti právnické osoby na jejího právního nástupce, či ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO, které právnické osobě dává možnost „vyvinut se“ z trestní odpovědnosti v případě splnění určitých podmínek. V případě těchto ustanovení jsem se snažila zasadit je do širšího kontextu, a to jak v rámci samotného zákona, tak také v rámci celého odvětví trestního práva, a také co nejlépe zodpovědět právě ty otázky, které tato ustanovení mohou vyvolávat.

Ačkoli z výše řečeného vyplývá, že přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob bylo potřebné, přesto není možné říci, že by se jednalo o počin, kterému chybí jakékoli nedostatky. Řada z nich přitom pramení z již výše zmíněné přílišné stručnosti některých ustanovení a případných významných změn, k nimž v posledních letech v zákoně došlo. V poslední části této diplomové práce jsem tak na ZTOPO pohlédla kriticky, zaměřila jsem se především na nedostatky, které v této úpravě vnímám a pokusila jsem se také navrhnout dle mého názoru co nejlepší možná řešení těchto nedostatků.

Závěrem je tedy možné konstatovat, že jakkoli může být dnešní úprava trestní odpovědnosti právnických osob obsažená v ZTOPO oprávněně kritizována, bylo nepochybně potřebné, nějakým způsobem tuto problematiku upravit a právnické osoby za protiprávní jednání postihovat. Prává trestní odpovědnost pak byla dle mého názoru zvolena zcela správně vzhledem k situaci, která v době jejího zavádění panovala v českém právu. Zákon samotný jistě má řadu nedostatků, ty je však možné v mnoha případech vyřešit na základě odborné diskuze prostřednictvím novelizací.

Seznam zkratek

ZTOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
TOPO	trestní odpovědnost právnických osob
OdpPřestZ	zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Použité zdroje

Knihy:

Acta Universitatis Carolinae. Iuridica. 2017, 63(2). ISSN 0323-0619.

BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-473-2.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.

FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7552-965-7.

FENYK, J., SMEJKAL, L.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012. ISBN 978-80-7357-720-9.

GERLOCH, A.; HŘEBEJK, J.; ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 516 s. ISBN 978-80-7380-423-7

HURDÍK, Jan. *Právnické osoby a jejich typologie*. 2. dopl. vyd. Praha: Beck, 2009. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-168-0.

JELÍNEK J.: *Trestní odpovědnost právnických osob v České Republice – problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-351-3.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté*. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.

JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. Student. ISBN 978-80-7502-120-5.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

JELÍNEK, J., HERZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-43-4.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-683-9.

JEMELKA, Luboš. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích : komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-666-1.

NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-509-0

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-592-3.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, ISBN 978-80-7552-358-7.

Články:

BOHUSLAV, L. Compliance program a jeho východiska zejména v zahraniční praxi. In JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté*. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.

BRUNA E. Trestní odpovědnost právnických osob – srovnání Česká Republika a Slovenská Republika. In *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2017, 63(2), 71-89. ISSN 0323-0619.

HURDÍK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1996, č. 1, 28 – 33, ISSN 1210-9126.

JELÍNEK, J. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. *Bulletin advokacie*. 2017, č. 4. ISSN 1210-6348.

JELÍNEK, Jiří. Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob. In *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2017, 63(2), 7-24. ISSN 0323-0619.

JELÍNEK, J. Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob. In JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8. s. 98.

KOPEČNÝ, Z. Mezinárodní závazky České Republiky k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. In *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2017, 63(2), 25-40. ISSN 0323-0619.

KORDÍK, M. Nepravá trestná zodpovednosť právnických osob podľa súčasnej právnej úpravy v SR. In JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

MARŠÁLEK, P. Přetrvávající problém legitimacy trestní odpovědnosti právnických osob. In JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda, *Trestní právo*, 2001, č. 3, 6-17, ISSN 1211-2860.

MUSIL, J., Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? *Trestní právo*, 2000, č.7-8, , s.2-10, ISSN 1211-2860.

MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob v novém francouzském trestním zákoníku. *Kriminalistika*. 1995, 28(4), 308-315. ISSN 1210-9150.

PELC, V. Trestní odpovědnost právnických osob za praní peněz. In *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2017, 63(2), 7-24. ISSN 0323-0619.

ROHÁČ, I.: Důvody „proti“ zavedeníu trestnej zodpovednosti právnických osob. In JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

SÝKORA, M. Působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

ŠÁMAL, P., ČENTÉŠ, J., LORKO, J. Možnosti exkulpácie při vyvodzovaní trestnej zodpovednosti právnických osob v podmienkach Slovenskej republiky a Českej republiky. In JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté*. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.

ŠÁMAL, P. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na její právní nástupce. In JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

Elektronické zdroje:

Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce, Nejvyšší státní zastupitelství, 14. 8. 2018, sp. zn. 1 SL 141/2017, s. 22 - 23. [online]
Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace_8_odst.5_ZTOPO.pdf

BERAN, Karel. Trestní odpovědnost právnických osob z hlediska teorie fikce. *Trestněprávní revue*. 2014, 13(5), 107-113. ISSN 1213-5313. [online]
Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrpxi4s7gvpngxzrga3q&groupIndex=1&rowIndex=0#>.

BOHUSLAV, L. Jaké zkušenosti mají s trestní odpovědností právnických osob některé státy EU?, 30. 5. 2013. [online]

Dostupné z: <https://pravnicaradce.ihned.cz/c1-59952640-jake-zkusenosti-maji-s-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-nektere-staty-eu>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Sněmovní tisk č. 285/0 v 6. volebním období, 2011. [online]
Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0>.

GVOZDEK, Filip. *Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob*. Bulletin advokacie. 2016, č. 11, s. 42-45. ISSN 1210-6348. [online]
Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpweyk7geyv6427gqza&groupIndex=5&rowIndex=0>

KLAUS, V. Prezident vetoval zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Tisková sdělení. 18. 11. 2011. [online]
Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/2971>.

PELC, V. Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno. *Bulletin Advokacie: stavovský časopis české advokacie*. 2018. ISSN 1210-6348.[online]
Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kritika-nove-metodiky-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi-k-trestni-odpovednosti-pravnicky-osob-a-obracene-dukazni-bremeno?browser=mobi>

ŠÁMAL, Pavel. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb.. *Trestněprávní revue*. 2016, č. 11-12, s. 247-253. ISSN 1213-5313. [online]
Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpxi4s7geyv6mj5zv6mryg4&groupIndex=11&rowIndex=0>

Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Sněmovní tisk [745/0](#) ve 4. volebním období. 2004. [online]
Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=745&CT1=0>

Zpráva OECD Phase 3 Report on implementing the OECD Anti-Bribery Convention in the Slovak republic. Červen 2012. [online]
Dostupné z: <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/SlovakRepublicphase3reportEN.pdf>.

Právní předpisy

Ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon č. 183/2016 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb. trestní řád

Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 250/2016 Sb., zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

Zákon č. 251/2016 Sb., zákon o některých přestupcích

Zákon č. 128/2000 Sb., zákon o obcích

Zákon č. 129/2000 Sb., zákon o krajích

Zákon č. 131/2000 Sb., zákon o hlavním městě Praze

Zákon č. 91/2016 Z. z., Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 11. 1993, sp. zn. II. ÚS 75/93

Abstrakt

Trestní odpovědnost právnických osob

V předkládané diplomové práci se autorka zabývá tématem trestní odpovědnosti právnických osob. Vzhledem ke komplexnosti a obsáhlosti tohoto tématu je práce zaměřena pouze na problematiku hmotněprávní, neřeší tedy ani sankcionování právnických osob ani řízení proti nim. Autorka si klade za cíl prozkoumat institut trestní odpovědnosti právnických osob od obecných otázek postihování právnických osob za protiprávní jednání vůbec až po konkrétní otázky současné právní úpravy, jejích problémů a také jejich případných řešení.

První část této diplomové práce je zaměřena na to, jakým způsobem je vůbec možné právnickou osobu postihnout za protiprávní jednání, které je s ní nějakým způsobem spojeno. Srovnává úpravu pravé trestní odpovědnosti, nepravé trestní odpovědnosti právnických osob a také případné jiné způsoby úpravy, a to zejména správněprávní odpovědnost a uvažuje, která z těchto úprav by byla nejvhodnější v České republice.

Druhá část práce poskytuje ve své první kapitole bližší pohled na vývoj úpravy trestní odpovědnosti právnických osob v České republice, a to již od roku 2000 až do současnosti, resp. do roku 2016, kdy došlo k přijetí zákona č. 183/2016, který značně novelizuje zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Druhá kapitola je pak zaměřena na důvody pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, třetí na argumenty odpůrců tohoto institutu.

Třetí a také nejrozsáhlejší část se týká platné právní úpravy. Hluběji pracuje se zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, zabývá se jeho strukturou, změnami, které přináší do českého právního řádu a také konkrétními ustanoveními jeho hmotněprávní části.

Čtvrtá část práce je také částí závěrečnou. V této části práce autorka vyzvedává některá, z jejího pohledu problematická, ustanovení ZTOPO a zároveň navrhuje, jakým způsobem by mohlo do budoucna dojít k nápravě těchto problémů.

Klíčová slova

trestní odpovědnost, právnická osoba, trestní právo

Abstract

Criminal liability of legal entities

In the presented thesis the author deals with the topic of criminal liability of legal entities. Considering the complexity and extensiveness of this topic this thesis is only focused on the substantive law regulating this area and so it does not deal with the criminal sanctioning of legal entities or the criminal proceedings against them. The author aims to explore the criminal liability of legal entities starting from the basic questions of possible ways to even sanction legal entities for unlawful conduct to the questions of the current law in force, its problems and the possible solutions of these problems.

The first part of this thesis addresses the ways in which it is possible to sanction a legal entity for unlawful behaviour, it compares these ways and considers which of these ways is the most suitable for the situation in the Czech Republic.

The second part of the thesis provides in its first chapter a closer look at the historical development of law regulating the criminal liability of legal entities in the Czech Republic starting from the year 2000 until today, or rather until 2016, when the Act No. 183/2016 coll. was passed. This act brought some significant changes to the law that was in force at that time. The second and third chapter of this part focuses on the arguments raised for and against the regulation of criminal liability of legal entities.

The third and largest part of the thesis deals with the current law in force regulating criminal liability of legal entities. It focuses on the Act No. 418/2011 Coll. about criminal liability of legal entities; it deals with its structure, with the changes it brings into Czech law and with its concrete provisions.

The fourth part of this thesis is also its final part. Inside it the author draws attention to the provision of the Act No. 418/2011 Coll. that she considers problematic. At the same time does she attempt to present possible future solutions for these problems.

Key words

criminal liability, legal entity, criminal law